

Por

H

ha

~ a Tisza nem mossa el 265 kivételével Porlód hatezer házát (~ nagyanyámnak kereke lett volna, nyilván omnibusz lett volna), még ma is olyan kesze-kusza lenne, mint a többi alföldi porfészek. A víz ugyanis csak a falut vitte el Porlódból, a város megmaradt belőle.

A hajléktalanoknak mindez kevés vigasszal szolgált március 15-én (→ *ünnepe*) a mentés harmadik, s egyben utolsó napján. A legfőbb gond ekkor a viszonylag épen maradt Palánkban, aztán a Szent György iskolában, a minoriták zárdájában, a Felmayer-féle kékfestő üzemben, az árvaházban, a fő-reáliskolában és a többi megmaradt épületben rekedtek élelemmel való ellátása volt. De azért akadt még menteni való is bőven.

Egy Kosztká Mihály Tivadar nevű Pestről érkezett önkéntes (addigra már több százan jöttek menteni) például egy úszó bölcsőt fedezett fel, amelyben csodálatos módon egy még élő csecsemő csónakázott.

Happacuca, cuca, cuca!, vette ki mindjárt a kezéből a rívó kisedet egy frissen mentett asszonyka. Ez a jelenet az úszó bölcsővel Jókai Mórt (→ *frenológia*) egy huszonhárom versszakos költemény megírására ihlette, ami nem kis dolog egy prózaírótól. (Kende Kanut meg egyenesen örökbe fogadta Gergelyt, mert fiú volt a bölcsőben hajózó.) Kosztkát most sokkal inkább lekötötte az az ismerős szag, amelyet a Feketesas utca felől hozott a szél. Arrafelé evezett, s amikor a kékben, zöldben, vörösben játszó vizet meglátta, mindjárt tudta, hogy egy patika került itt víz alá. Okleveles gyógyszerész volt ugyanis. A környék tele volt a kacsák, libák, tetemeivel, de még a háztetőkre húzódott macskák és kutyák is mind elpusztultak. Kovács Albert gyógyszerésztára (→ *gyanú*) már úgyszem gyógyíthatott meg senkit e víz alatti Velencében.

Szótárírón kívül kevesen tudják, hogy ez a bizonyos Kosztká volt az állandó egészségügyi felügyelet alatt álló leányok megmentője is. Nős ember, még ~ a legbátrabb is volt, nem vállalkozhatott ilyesmire, ez nyilvánvaló. Kosztká Mihály Tivadar azonban nemcsak idegen, hanem agglegény is volt: neki köszönheti a Török Fő mögötti Völgy utcába menekült háromtucat jajveszékelő „utcakata” meg „bakasári” az életét. Ők azon szerencsés kevesek közé tartoztak, akiknek már születésükkel szakma van a kezükben; szemben például megmentőjükkel, aki, ~ a mentéskor nem szerez egy alapos meghűlést is, ki tudja, vajon meghallja-e azokat a természetfölötti hangokat, amelyek nem sokkal később azt közölték vele, hogy — Csontváry néven — ő lesz a világ legnagyobb festője, nagyobb Raffaelnél is. (→ *Hunyadi János*.)

halál

Szótáríró *először* akkor találkozott a ~-lal, amikor *első* szerelme kirúgta őt. Félreértésre ne essék: látott már embert temetni addig is, hát persze, hogy látott. Még gyerek volt, midőn egy csecsszopó temetését megleste a rókusi te-

metőben (→ *gyíkok*). Nyitott koporsó volt, mit öregasszonyok álltak körül, és a gyermek nem lehetett több egyévesnél. A családban is történtek ~ *esetek*, sőt a barátai (→ *szám*) tanítói (→ *hegedű 2.*) közül is elment egy-egy olykor: *döbbszent* a göröngy a koporsón.

Akkor, bár már érteni vélte az anyagmegmaradás törvényét, nem tudta még, hogy — jóllehet aminek kezdete van, annak vége is kell hogy legyen — MEGHALNI ÜGYSZÓLVÁN LEHETETLEN; csakis egy mód van kilépni a körforgásból. Nem tudta, hogy a halál nem más, mint embermivoltunk lényegének felfogása — nem nyitott koporsó, tömjén, sírás, gyászzené, fekete leplek.

A ~ az, amikor az ember szembenéz azzal a *képességével*, hogy véges. Szótáríró azt mondta magában, hogy ha egy olyan *öröknagy* szerelem is véget érhet, mint az övék, akkor minden véget érhet a földön. Amikor az ember *megérti* ezt az érzést, akkor van vége a fiatalságnak.

Van aki úgy hal meg, hogy ezt át sem éli. A ~-t magát pedig — miként az köztudott — már úgysem lehet átélni. Rossz regényírók írják, hogy az embernek, ~-a előtt végigpereg élete filmje. Ordenáré hazugság ez, kedveseim. Szótáríró tudja, mert *már volt kiterítve*. („*And as he lay dying . . .*”)

Amikor *valóban* jött a ~, nem volt filmvetítés.

A legtöbb ember úgy hal meg, hogy a múlandóság épp csak megérinti. A ~ számukra olyasvalami, ami mindig mással történik meg. Ezért látni a legtöbb halott arcán meglepetést. Hát velem is megeshet ez az igazságtalanság? Az emberek az utolsó pillanatig igyekeznek becsapni magukat, *megfeledkezni* a dologról (→ *aforizma*), miként egy rossz adós. Nem tudják, hogy valójában egész életünk csak készülődés erre, hogy életünk értelme a ~-ban van (→ *zsoltár*).

Mindezeket persze hiába is magyaráztam volna azoknak a holtaknak, akik a Vízet követő napokban az újpórlódi halottaskamrában már el sem fértek. Nem mintha többen lettek volna 134-nél. Ezeknek is csak kevesebb mint a fele volt *valódi* vízbe fullt (szám szerint 53), a többit a fagyás, a vörheny, a „roncsoló toroklob” vitte el, vagy egész egyszerűen „közönséges halottaknak” minősültek. Még egy öngyilkos is akadt. Hiába, a Tisza partján megtanul az ember úszni. Mindenesetre egy új, nagyobb deszkabódét, barakkot kellett építeni a holtak számára, melyet a porlódiak, akik a halottak azonosítása végett mentek át a Tisza túlsópartjára

halottbaráka

-nak neveztek el. Ki tudja aztán, hogy a rémület, hűlés, koraszülés vagy túlerőltetés valójában mennyi embert vitt *később* a sírba; s hányan pusztultak bele a nyomorúságba, a bánatba, a boldogtalanságba?

A ~-t főként a rókusiak, móravárosiak, fölsővárosiak látogatták. A rókusiaknak (→ *Kukoricaváros*) szinte semmijük se maradt a pusztá életükön kívül, hisz arról támadott a víz; a móravárosiak se igen tudtak mást kimenteni omló házaikból, mint némi fehéreneműt. Fölsőváros népe a család büszkeségét, a ruganyos rekamiékat, a festett bútorokat mentette leginkább.

Mindannyian lenézték természetesen a Palánkbélieket, akik „csak lábvizet vettek”: nyilvánvaló, hogy akinek a szerencsétlensége nagyobb, nagyobb a fölénye is.

Az alsóvárosiaknak bezzeg nemigen volt idejük a holtakat szemlélni. Ők — bár vályogházaikból hírmondó se maradt — annyi sonkát, szalonnát, babot,

vajat, tojást, sajtot, paprikát, csöves kukoricát, gabonát mentettek meg a biztonságot nyújtó subán kívül, hogy azonnal piacot is nyitottak a gőzfürdő előtt, de még az Oskola és Oroszlán utcák sarkán is. Minden szárazon maradt kapualjért megindult a Palánkban a versengés: pék, órás, rőfös, kalapos, csizmadia egy gyékényen árult a kofákkal.

A kormány is intézkedett: 50 bála szüzdohányt kínáltak eladásra, igen méltányos áron, csomóját egy krajcárért. Kende Kanut kormánybiztos meg (→ *gyanú*) 60 hektoliter pálinkát szerzett. Volt mit felejteni: Porlód kára körülbelül 12 millió forintra rúgott.

halászlé

A Víz utáni ötödik napon nagy úr látogatta meg a nála is nagyobb urat, a Tiszát. Neve és foglalkozása is kettős volt: Ferenc József császár és király. A név- és álláshalmozó vasúton érkezett, és magyar lovastábornoki egyenruhát viselt. Őt is az hozta ide, mint a többi urat: a kíváncsiság. A borzalmak, a horror iránti vonzódás csöppet sem huszadik századi jellemvonás.

Mióta lakik itt?, kérdezte Pálffy Ferenc polgármestert, mielőtt beszállt a katonai pontonba, hogy körutat tegyen a városban, pontosabban a helyén elterülő tavon.

Ezer éve felség, válaszolta csöndesen az ősz férfiú.

Fölsővárosra mentek, ahol voltak még utcák itt-ott, a háztetőkön emberek éltek, és hordókra fektetett létrákon közlekedtek egyik tetőről a másikra.

Mit csinál itt?, kérdezte az egyik magyart a császár, úgy is mint király.

Lakok, nagyságos úr, mondta az illető önérettel, és körbemutatott a fához kötözött házfödélen. Asztala, széke is volt, Az asztalon macskák enyelegtek éppen.

Ez itt a felséges király!, feddte meg Tisza Kálmán miniszterelnök a nyomorultat. Ő, aki a kisujját se volt hajlandó mozdítani névrokona megfélemezésére annak idején.

Nem kell azt mindenkinek tudni, dohogott a felséges. Figyelmét egy ablak foglalta le épp, amely mintha maga tartotta volna a tetőt, hiányoztak mellőle a falak, de két cserép muskátli meg egy galamb ültek a párkányán.

Minő csendélet!, mondta a cs. és kir. Megnyílt padlások mellett haladtak el, a szarufákon lisztes- és tarhonyászsákok, mindenféle füstölt húsok, karnyi szalonnák lógtak. A vizet itt teljesen elborították a kukoricacsövek, köztük egy temetői kereszt úszott szelíden. Az egyik nádtető kiterült, mint egy nyitott könyv. Aztán már olyan helyre jutottak, ahol a házfödék a víz tükre alatt voltak.

A felség meglátogatta a Szent György iskolába menekült embereket (ahol annak idején Dugonics András [→ *fölállítás*] édesanyja boszorkányi minőségben tartatott fogva) elbeszélgetett a vár tetején tanyázókkal; a városházába azonban nem ment be, mert le kellett volna feküdnie, hogy a csónak beférjen a kapuboltozat alatt.

A Felső Tisza-parton bográcsban főztek valamit az emberek. A felséges úr különösnek találta, hogy a tüzet nem a szolgafáról lógó vasedény alá, hanem köréje, karikába rakták. Kikötöttek.

~ készül?, kérdezte a szolgafánál sürgő fiatal férfit, aki épp a hallé szentháromságát, a megszózott potykát, harcsát meg kecsegét szeletelte a már apróbb

halak, na meg paprika, hagyma megizesítette lébe. Azoknak is először a fejét, aztán a testét, aztán a szárnyait, majd a farkát.

~ akkó vóná, ha a halász főne benne, fölségös uram, szólt Csajkás Bódog. Mi csak paprikáshalnak híjjuk.

A felség itt aztán alaposan kikérdezte a népet, néhány nevet felíratott a szárnysegédjével, és biztató szavakat mondott. Láthatóan meg volt rendülve a nyomorúság láttán, de azért odaszólt Csajkás Bódoghoz:

Nem kavarja meg?

Nem politika ez felség, kottyantotta közbe a polgármester merészen.

Itt mindönnnek a helyin kő maradnia, mondta Csajkás Bódog, és megriszálta a bográcsot a fülénél.

A császár és király ezután csónakba szállt, és egyenesen az állomásra ment. Mielőtt felszállt volna a szalonkocsiba, kezét nyújtott a polgármesternek, és azt mondta:

Porlód nem volt, hanem nincs!

Pálfy Ferencnek a szeme se rebbent, úgy folytatta:

Én pedig azt reményelem, hogy felséges urunk atyai gondoskodása mellett lesz!

Még pedig szebb lesz!, ígérte meg fennhangon a császár meg a király, mert közben rájött, mekkora marhaságot mondott az imént. (A magyar különben se volt az erőssége: amikor négy és fél év múlva ismét látogatásával szerencsételti meg Porlódot, azt mondja majd a szoboravatón: Hulljon le a pel! Mert mi a fenének kéne kétszer mondani egymás után azt, hogy „le”?)

Mindenesetre ennek a kijelentésének is köszönhette Porlód, hogy újjáépítése szinte amerikai tempóban indult meg.

hány

A kétségbeesést lassan a tenniakarás kezdte felváltani a torony alatt, vagyis a városházán, amikor leirat érkezett a földművelésügyi minisztériumból. Lehet, hogy a posta késése — pontosabban hiánya — okozta, hogy csak most ért Porlódra, mindenesetre a város vezetői szemében kegyetlen tréfának tűnhetett.

A leirat ugyanis arra utasította őket, tegyenek sürgősen jelentést arról, ~ gyümölcsfa van szám szerint Porlódon; azok milyen fajúak és ~ évesek. Nevetni senkinek sem támadt kedve: ötszáz ember öt hónap alatt se győzte volna összeszámlálni a fákat, *normális* körülmények között. De most?

Vajon a víz előttit, vagy a víz utánit tudakolják? Zombory Antal, a vízügyi tanácsnok a kezeit tördelte. (→ *híd*)

Tascler főkapitány (→ *gondviselés*), akit higgadtsága mellett humoráról ösmertek, szólásra emelkedett:

Kérlek, barátaim, bízzátok rám a dolgot!

Maga mellé vette Wisinger jegyzőt (→ *gyászjelentés*), akinek gyávasága megmentette Fölsőváros és Rókus lakóinak életét.

Na, irjad, öcsém, ahogy diktálok... A városban és határában van először 25 920 almafa, ebből 72 darab szerezcsika, 2160 bőralma, 6724 Masánszky-fajta, 2131 pogácsa alma...

És csak mondta, mondta a fajtákat.

No aztán, folytatta a főkapitány, az almafák közül 1—3 éves csemete 1833, 3—8 éves 11 848, 8—12 éves 1973...

Az egész gyümölcsfa-statisztika kész volt fél óra alatt.

Két hónap múlva, egy újabb minisztériumi leirat megdicsérte Porlód város tanácsát „gyors, pontos és kiválóan lelkiismeretes munkájáért”.

harang

Dédanyámék a váron felállított sátrak egyikében fagyoskodtak még mindig, amikor ~szót hozott által a szél a vízen — temették a holtakat Új-Porlódon.

Nyugalomra ~-oznak, szólott dédöregapám, aki kedves szivarja helyett egy kurta szárú pipát szortyogtatott éppen.

A városháza ~-ja ma sé dicsérte a delet, mondta erre dédanyám, a pipa-füstöt hessegetve.

Ammán igaz, mondta dédapám, akit kicsit bosszantott, hogy nem ő vette észre a dolgot.

A városháza öreg ~-ja a víz betörtéig minden áldott délben megszólalt pedig, miként a pápa rendeletére a katolikus templomok ~-jai szerte az Európa nevű földrészen, hirdetvén Hunyadi János (→ 1456-os nándorfehérvári (Beograd) győzelmét a török fölött. A derék európaiaknak ugyan fáradt fogalmuk se volt arról, hogy épp Porlódról indult az a népfölkelő had, amely a fent említett csatában úgy meg találta verni II. Mehmed (Mohamed — kinek, mi tetszik) Európa elfoglalására készülő seregét, hogy az európaiak újabb ötven évig háborítatlanul szövögethették üzleti vállalkozásaik mind ravaszabb hálóját.

Dédöregapám, Balogh István, nem azért próbált annyi mesterséget, hogy bármilyen eseményre ne talált volna azonnal magyarázatot.

Amikó begyűtt a víz, a kongatás annyira fáj a ~-nak, hogy fájdalmában mögrepett a szíve szögénynek, mondta.

A valóság csupán annyi volt, hogy a városháza ~-ozója félt, hogy összedől a torony a ~szótól. Pálfy polgármester pedig, aki nem először cenzúrázta meg a ~szót, (→ *eshetőség*) beleegyezett, hogy néma maradjon a ~.

Van, hogy a valóság silányabb a képzeletnél.

Harmadik Világ

Apolló (→ *gítár*) egy fokkal sem volt szebb az ördögnél: fekete bozontjával, nagyra szabott szájával, görbe orrával, rángatózó szemesarkával olyan volt, mint egy szeretetre méltó bohóc, amikor ijesztgetni akarja a gyerekeket. Ott ült a zongoránál, a „Palánk” nevű, harmadosztályú lebuiban, és rekedtes orrhangján épp azt énekelte a mikrofonba, hogy:

Itt a két tököm, ez van neköm, tudod jól, ezt adom, ez mindönöm!

Rajta kívül csak hárman ültünk a helyiségben, a zenészasztalnál: Apolló babája, akit Borszeműnek hívtak, mert világos szeme úgy csillogott, mint egy nap felé tartott pohár bor, rajongó édesanyja, aki ezt az isteni keresztnévet adta egyszülött fiának; meg én. Elzúgtak már a beatidők, de Apolló édesanyja rendíthetetlenül követte fiát mindenhová. A családhoz még Apolló ~ nevű kutyája tartozott.

Miért hívod így?, kérdeztem, amikor egyszer valami kottáért mentem hozzájuk.

Egyrészt mert aránylag a harmadik kutyám, meg folyton éhes aránylag. Harmadik, gyere ide!, szólta be Apolló a zongora alá.

Ez nem vics, a világon naponta negyvenezer ember hal éhen! — mondtam felháborodva, és épp rövid előadást készültem rögtönözni arról, hogy miért éheznek gyakorlatilag minden negyedik ember, s hogy miért nő ezeknek a száma a Földön, amikor ~, egy földszintes, szőrmók korcs, kijött a zongora alól, és se szó, se beszéd, a cipőmon keresztül beleharapott a nagyujjamba.

A cipőm még most is lyukas volt, ahogy ott ültem a zenészasztalnál, és néztem Apollót a beszűrődő, délutáni fényben, amikor egy csapat munkásember tódult be a helyiségbe. Látszott rajtuk, hogy ittak már valahol. Összetoltak öt-hat széknagyságú presszóasztalt, és sört meg cseresznyét rendeltek.

Apolló rögtön munkához látott: ha akart, egymaga olyan hangulatot tudott csinálni, mint egy zenekar. Hívták is annak idején Pestre *meghallgatásra*, egy közepesen menő zenekarhoz, de leragadt egy rég látott haverjával a Nyugati pályaudvar restijében; berúgott, aztán felült a hazafelé tartó vonatra.

Az egyik idősebb melós, talán a brigádvezető, odaimbolygott a zongorához, megköpött egy százast és Apolló homlokára ragasztotta.

Mi szalámigyári gyerökök vagyunk értöd. Szocialista brigád. Nekünk régieket játsszál, értöd.

Aránylag, mondta Apolló, és kétségbeesett pillantást küldött felém. A repertoárja a vacak tánczenétől a legszínvonalasabb rockszámokig terjedt, de csak a hatvanas évektől kezdve. Odamentem hozzá.

Te, ezek aránylag tele vannak dohánnyal. Valami brigádversenyt nyertek meg, vagy mi. De a táncdal-fesztiválos számokból már kifogytam.

Na, add csak ide a mikrofont, Ápoló, mondtam. Gyerekkorom óta minden számot fejből tudtam, amit valaha is hallottam a rádióban.

És elkezdtek, úgy mint régen, csak most orgona helyett zongora szól, nem ült a dobnál Lajoska, és a „Ne hagyd el soha azt, ki téged szívből imád”-dal nyitottunk, aztán a „Járom az utam” következett az ötvenes évek stílusában. Apolló a kíséretet azonnal leblattolta, a dallamokra emlékezett, csak a szövegre nem.

A szakik belemelegedtek, csak gyúrték a húszasokat, ötveneseket a zsebünkbe, ingünkbe, mi meg ittuk az általuk deciszám rendelt konyakok helyett a „kamut”, vagyis a grúz teát. Kellett is nekünk ital: attól voltunk mámorosak, hogy újra együtt játszhattunk.

Záráskor Apolló odaadott még egy százast a magáéból, és azt mondta:

Ezt Harmadik küldi, hogy vegyél egy aránylag új cipőt.

határváros

Porlód, s az a magja, amelynek neve sem maradt fön, ezer (s ha egyes nyugat-európai, arab, görög forrásoknak és az orosz őskronikáknak hihetünk — és miért ne tennénk — a 680 táján lezajlott első magyar honfoglalás óta több mint ezerkétszáz) éve megszokta, hogy az ország közepén terüljön el. Ezért meglepetésként érte, hogy az első (minden eddiginél gyűlöletesebb (világháborút követően ~ lett. Miután a magyarok a második (minden eddiginél gyűlöletesebb) világháborút is, ugyancsak nem teljesen a saját jószántukból, de megint a vesztes oldalon harcolták — „úri becsületnek” nevezett történelmi balekságból — végig, Porlód ~-i státusa megerősített.

Mindezt tudnunk kell, ahhoz, hogy megértsük: Matyica (→ *eredmény*, aki egyszerűen egy csóró Tündér utcai cigány volt, miért vágott neki 1954-ben a jugoszláv határnak. Matyica, becsületes nevén Gondi Mátyás, akinek nagy, me-

leg szeme és szíve volt, és csak végszükség esetén kapta elő a borotvapengét, nem bírta elviselni, hogy a Kábelgyárban történt — *akkoriban* meglehetősen gyakori — lopások egyikével őt vádolják. Csak azért, mert ő cigány. Mert annak vérében van a lopás. Matyicának már a szépapja is rendes *izskábáscigány* volt; a legkeményebb, átlósan meghajlított, négyszögletű, hegyes végű vaskapcsokat készítette egész Porlódon, a hajóácsok legnagyobb meglepedésére. Matyica választhatott a börtön vagy az öngyilkosság között. Mivel annyi esze neki is volt, hogy az utóbbival mintegy elismerné bűnösségét; a börtönt meg nem az ő déli vérmérsékletének, láncot nem ismert lelkének találták ki; a harmadik megoldást választotta.

Már csak a koporsóját láthattuk viszont. Nem engedték nyitott koporsóban temetni: a Koós Sanyi (→ *gyár*) géppisztolysorozata a fejét is érte. A családnak azt kellett mondania, hogy már a határsávban elfogták, és az őrszobán ciánt ivott. Ugyan hol szerzett volna egy kábelgyári segédmunkás ciánt? De az ilyen apróságokkal az akkori *határávósok* nem sokat törődtek.

Még Matyica családja sem érzett gyűlöletet vagy megvetést a Koós Sanyi iránt: tudták jól, hogy ő mint határőr csak két dolog, a hadbírótság és a lövés között választhatott.

Hatsöcsű

Piszkos pincehelyiség volt, egy köpésre a „Bárkától”. Rókus (→) vitt el oda, minden zugkimérések és bögrecsárdák avatott idegenvezetője, és főként fogyasztója. Szinte derékszögben meg kellett hajolnom, hogy beférjek az alacsony vasajtón (talán üzlethelyiség volt itt valamikor). Négy-öt lépcső vezetett lefelé, azután már a sötétben tapogatóztunk.

Odabenn világosabb volt, de csak annyira, hogy látni lehessen a füstöt. Amikor megszokta a szemem a félhomályt, egy hosszú asztalt vettem észre a szoba közepén. A falak mentén székek. Mögöttük fejmagasságban az aprómin-tás falvédő papír fél méter széles csikja: a fejek helyén zsírglóriák övezte kopásfoltok jelezték, nem mindig ilyen kihalt ez a hely. Most egy öregember volt rajtunk kívül a helyiségben; kérdezősködés helyett elénk tett két korsó bort. Az asztalon kisfejű, tömzsi szódásüvegek álltak.

A Tóni bá csak törzsvendég itt, magyarázta Rókus A Lidi néni már biztos bekapott, ilyenkor a benyilóban alszik.

Meghúztuk a korsókat. Kezdtém érteni, miért mankózik át ide a Bárka elől a fél lábú kerékpárőr is: igazi termelői bor volt.

És miért hívják ~-nek?, okvetetlenkedtem, a „Mindent tudni akarok” szovjet rajzfilmsorozat elsöprő modorában.

Mert a Lidi néni két nővérével élt itt, mondta Rókus. És „három pina, hat csöcs, jaj de jó a nagyfröccs”.

Ezzel a magyarázat befejeződött.

Kifelé menet, megfeledezve az alacsony ajtóról, bevertem a homlokom. Mintha nem szédültem volna a bortól és az oxigénhiánytól eléggé.

Eleinte én is mindig bevertem a fejem, csapott a vállamra Rókus, aki igencsak kipirosodott az italtól. Majd megszokod! (← *holdkomp.*)

hátulról

Gall már kinn verekszik az újporlódi Tóth vendéglő előtt: épp az imént zsidózta le egy himlőhelyes suttyó a véceben. Vagy nem találta elég kéknek

Gall olajosbarna szemét. Mindegy. (Nem mindennapos eset, de néha megeshet az emberrel, ha történetesen zsidónak születik, hogy erre nyomatékosan felhívják a figyelmét.) Én biztosítéknak vagyok itt: nehogy a srác haverjának eszébe jusson közbeavatkozni. Gallal nagyjából egyformán adnak-kapnak; a himlőhelyes odakiált a haverjának:

Csapjál, Vili!

A hidegszemű, divatos csizmát viselő srác már üt is, lerepül a szemüvegem. Minden szemüveges bepörög erre, pedig még egyetlen emberrel nem találkoztam, aki azt mondta volna: „Öreg, vedd le szemüvedet, mert ütni fogok!” A srác kap egy olyan jobbhorgot, hogy elkezd tisztelni; csak távolról szurkál, de nem nagyon ér el — hosszabbak a karjaim. Ő is gyors mozgású, én is. Csak árnyékolunk; érezni, hogy nem lesz ebből már semmi. Szinte kezdem élvezni a játékot, amikor Gall kap egy nagyot, és futni kezd a híd irányába.

Na elég, mondom a hidegszeműnek. Nincs nekem veled semmi bajom. A szemüvegért meg megkaptad, ami járt. Otthagynom, és felveszem a földről a szemüvegemet. Kicsit elgörbült, de ép. Lassú léptekkel indulok Gall után, ahogy a filmekben láttam.

Az uszoda előtti csatornalefolyó rácsából gőzfelhő tör fel; a porlódiak még a Tiszába eresztik a termálvizet. Nézem a gőzformázta, szeszélyes alakzatokat, amikor gyors lépteket hallok magam mögött. Mire megfordulnék, már meg is kínált ~ a srác. A nyakszirtemre mért ütés nem fáj, még kellemes is; de esés közben arra gondolok tompán, hogy azonnal fel kell állni. Ez nem a Tündér utca, ahol megvárják, hogy a földön fekvő fel tud-e tápázkodni. Ahogy a földet érek, az újporlódi fiú nem rüg belém; ha nem ~ ütött volna le, azt mondanám rá, hogy úriember. Már talpon is vagyok: eliszkol a Közép-Kikötő soron.

Fájt?, kérdezi Gall a hídon. Vérzik az orra.

Áh, dehogya, mondom.

Csányi Pista jön szembe.

Mi volt?

Gall mondja, hogy mi. Pista megkettőzi lépteit.

A himlőhelyes, mint egy győztes kakas, még mindig nem hagyta el sikere színhelyét, és ez a veszte. Visszanézve látom, hogy már Csányi Pistával szólnak. Az újporlódi fiú egyszercsak megfekszik a járdán.

Jó, hogy nem mentél be a Csumáért, mondja Gall. Zsebkendővel törölgeti az orrát.

Csuma is vendéglátózik a hétvégeken; épp a „Tóthban” basszusozik.

Még félholtra verte volna őket, bólogatok.

(→ verekedés.)

69

„On a soif, qui mal y pense”, kiáltok fel hamisan, de franciául III. Edward angol királlyal, mert *szomjas* az, ki az angliusul *sixtynine*, francuzul *soixanteneuf* néven ismeretes fordított szerelmi aktusra gondol, amelyben a szájaknak jut a legnagyobb szerep. Nem, nem! Egy közönséges évről van szó: 19~-ről.

A 68-as varsói, prágai, párizsi — meteorológiai előrejelzéseket megcáfolóan heves — tavaszokra hosszú, hideg ősz jött igaz; de még vitte a lendület, a *tehetetlenségi* erő ezt a színes álmokkal telepingált kocsit; állt Buda, volt Beatles meg Illés zenekar is; és akár biztató jelnek is vélhette valaki, hogy eltün-

tek a villamosokról és a buszokról a kalauzok; Újvidéken megkezdte munkáját a Hungarológiai Intézet, Pozsonyban a Madách, Bukarestben a Kriterion könyvkiadó, Beregszászon pedig népszínházzá nyilvánították a magyar színjátszó csoportot.

Július 21-én, az első ember, akit történetesen Neil Armstrongnak, vagyis Erőskarú Neilnek hívtak, a Hold felszínére lép; augusztus 21-én pedig — egy éve, hogy a rádiók keresógombjait csavargattuk itt. Közép-Európában — 400 000 fiatal gyűlt össze a New York államhoz közeli Woodstock nevű falu mellett, hogy három napon át, többek között olyan előadókat hallgasson, mint Crosby, Stills, Nash és Young, akik be voltak szarva, mert ez volt a második nyilvános fellépésük ilyen összeállításban, de legalább nem kellett MÉG énekelniük az ohioi diáklázadás négy halottjáról; mennyi ember, és milyen békések!, csodálkoztak a zsaruk, pedig Country Joe McDonald az USA vietnami háborúja ellen uszított; mi pedig meglepődtünk, amikor az első farmert (→ viselő ellenőrök feltűntek a buszokon, villamosokon; DE MÉG LEHETETT HASZNÁLNI A TÖBBES SZÁM ELSŐ SZEMÉLYT; találkozott egy Marietta nevű lány és egy András nevű fiú; jó idő volt, a felhőátvonulások átmenetiek voltak; ÉS TI SE KEZDTÉTEK MÉG MEG HOSSZÚ MENETELÉSTEKET AZ INTÉZMÉNYEK SIVATAGAIN ÁT; még az igazságot szomjúhoztátok, s lenézték az első *nemzedék*, a rock and roll régi lázadóit, akik már — túl a harmincon — csak éhesek voltak, szomjasak nem; pénzt akartak, lakást, családot; és hallani se kívántak holmi kommunákról, miként pár év múltán MÁR TI SEM. De ki tudta ezt KÖZÜLÜNK ~-ben?

ház

Igaz, hogy Balogh dédapám Gazdagék utcájabéli ~-át (félreértés ne essék: a hajdani főlővárosi utca egy családról kapta a nevét) elvitte a víz, de hozott helyette valamit. Az irigy alsóvárosi rokonság szerint egy ládikát.

Hogy mi volt a telekre sodort ládikában, mi nem; nem tudni, de tény, hogy az egész rokonságból dédapám építette először újjá a ~-át, mégpedig anélkül, hogy kölcsönt vett volna fel, amit ez idő tájt nála sokkal módosabb emberek is megtettek (→ *húzódózás*). Tény az is, hogy a Kispéterekkel sem állt többé szóba soha.

házirend

Derékig benne jártunk az őszben, amikor Ritter-Rittersporn Tamás Béla Gusztávnak (→ *babér*), a réteges öltözködés nagy magyar úttörőjének, aki föltűntünk járt egygel a bölcsészkaron, sikerült végre egy elfogadható albérletet találni. Özvegy Németh Jenőné, a Retek utcai bérlemény tulajdonosa a beköltözéskor váratlanul egy 17 (tizenhét) pontos ~-et nyújtott át a lengő, anarchista szakállú fiatalembernek, aki meglepetésében kis híján lenyelte a szája sarkában tartózkodó import ébenfa fogpiszkálót.

A ~ első két pontja így hangzott:

„1. *Tilos a szobában hölgylátogatókat fogadni.*

2. *Általában bárkit.*”

Ritter rezzenéstelen arccal végigolvasta a többit is, aztán bólintott.

Kapcsolatuk özv. Németh Jenőnével az előjelek ellenére szilárdnak bizonyult, és töretlenül tartott egészen 1970 késő októberéig, amikor is egy Nguyen-

nel (→ *értelmező*) átvitt „Nájlón”-beli eszmecekerék után (nyolc liter bor és némi pálinka — az ázsiaiak hamar felöntenek a garatra) hazatérve Ritter pedánsan fel akarta akasztani a viharkabátját. (Mert azt talán mondanom sem kell: kínosan ügyelt arra, nehogy jobban legyen öltözve, mint egy éjjeliőr.) A mozdulat hevességére jellemző, hogy meg kellett hogy fogódkodjék a vihar-kabátban; minek folytán az előszobafal szép csendesen rádült. Ritter önfeledten magára húzta, mint egy paplant. Ott hortyogott békésen az előszobában, amikor özv. Németh Jenőné hajnalban kieresztette a macskáit (→ *japán*).

hegedű

1. ÚJ HULLÁM

Nem hiszem, hogy akadna még egy cigány Európában, akinek emlékére márványszobrot emeltek. Dankó Istvánnal, a Hangász utcában, vagyis a felső-városi cigánysoron született porlói fiúval mindez megesett. Így volt ez rendjén: egy királynak jár a márványszobor. Ő pedig a magyar nóta, vagyis a népies (olykor csak népieskedő) műdal fejedelme volt.

Pályája szabályosan indult: az apja az árokparton megtanította a ~ alapfogásaira, aztán meghalt. Nem akasztófán ugyan, pedig köztudottan annak a fájából készített ~ szól a cigány kezében a legszebben. Erdélyi Náci, a kor elismerten legjobb porlói primása vette kezelésbe a fiút, megpróbált *rendes cigányt* faragni belőle. Dankó István azonban inkább a magaformájú kamaszokból szervezett zenekart magának, és kihúzódott velük a Zsótérék tanyájára (*képregény*), vagyis egy tanyai malacbanda kutyúprimása lett. A biztos nyomort választotta a kávéházi cigánykodás helyett, mert a parasztlakodalomban, szüreti bálakban nagyobb esélye volt, hogy a *saját zenéjét játszhasssa*. Erdélyi Náci nem túlzottan busongott utána, mert bizony muzsikusnak, azaz előadónak elég gyöngé volt a primások későbbi királya, Dankó. A *new wave*, a mindenkori újonnan rajzoltak, újhullámosok keserősége és elszántsága jellemezte játékát, amely itt, a parasztközött vált igazán magyarrá. Jószerivel csak a Petrovics vendéglős fiával, Petőfivel esett meg, hogy dalaiból a nép sokat ajkára vett, azaz magáénak elfogadott. A „Nem fúj a szél, nem forog a dorozsmai szélmalom”, a „Még azt mondják”, vagy az „Eltörött a ~-m” szinte napok alatt népdal lett. Dankó igazi *nótafa* volt: sorjáztak belőle a dallamok, mint fán a levél.

Tudom is én, hogy... Olyan, mintha a fülembé füttyülné valaki. Én mög eljátszom ~-n, felelte a kérdezősködőknek munkamódszeréről. De azért nem ő, hanem Erdélyi Náci játszotta a Dankó-nótákat Ferenc Jóska előtt, 1884-ben, amikor a felséges úr meglátogatta az újjáépülésnek indult Porlódót.

Ez is bánthatta a fiatal dalköltőt; meg elunhatta, hogy a szatymazi tanyákra ki-kijáró urak zavarásszák föl az öreg eperfára bandástul; onnan húzza a honfibútól és bortól ázott magyarok nótáját. Meg aztán a széplelkek vélekedésével szemben, a madarak nem azért élnek, hogy énekeljenek, hanem azért énekelnek, hogy élhessenek.

Vagyis a pénz is szerepet játszott abban, hogy avantgarde korszakának hátat fordított, és rövidesen Dankó Pista lett belőle, az ország első számú, *ma* úgy mondanánk — slágerszerzője, aki Nagyváradon Ady →) párbajsegédje lehetett egyszer; majd néhány holdas birtokot vett az Alföldön, és odáig merészkedett, hogy népszínműveket kezdett írni. *Istenverte* tehetség volt, de azért a színműírást nem neki találták ki. Az utolsó számának azonban — a szokástól eltérően — nem Gárdonyi és Pósa bácsik, hanem ő, maga írta a szövegét:

*„Most van a nap lemenőbe.
Kimegyek a temetőbe;
A holdvilágtól kérdezem,
Nem látta-é a kedvesem?
Azt mondja, hogy látta, látta
Egy mély sír magába zárta.”*

A napja bizony elég gyorsan leáldozott neki is: negyvenhárom se volt, mikor elvitte a tüdőbaj. A betegsége még sihederkorában tett szert, midőn ólakban, csűrökben kellett éjszakáznia: az anyja ugyanis mindig megverte, ha kevesellte a keresményét. A porlódi „Kultúrpalotából” temették. Száznál több cigány húzta neki a *szarazfán* a búcsúztatót.

2. AZ ÁGY LÁBA

Érettségi bankett volt, kapatosak voltunk mind, akik még Bélával (→ *egzisztencia*) maradtunk.

Gyertek föl hozzám, mondta Béla, a feleségem elutazott.

Nem kellett kétszer mondania.

Na, mi a kedvenc nótád?, kérdezte Gábortól hajnaltájt, aki épp egy borosüveg dugójával bajlódott.

Olyan nekem nincs, mondta Gábor (→ *filozófia*), aki akkoriban már/még Mao Ce-tung arcmását viselte a zakója hajtókáján, a „Nagy Kormányosét”, akinek kis híján sikerült zátonyra vinnie egymilliárd kínai dzsunkáit. Az Internacionálét, azt szívesen elénekelném. Az Internacionálé után munkásmozgalmi dalok következtek, azután — ironikus felhanggal — úttörődalok; majd népdalok, magyarnóták vegyesen. Beatszámokat tapintatból nem énekelünk.

Béla ördöngösen játszott a — most vettem csak észre — három húron. Játsozttam én már kettőn is, mondta, és én kezdtem megérteni, hogy Nagy Timót, az iskolaigazgatónk miért túri meg még mindig Bélát a tantestületben. Gyakran voltak tantestületi murik, ahol Nagy Timót végre igazából kiereszthette valóban nem mindennapi hangját. A Béla meg kísérte. A Béla, aki ötvenhatig az egyetemen oktatott, aztán egy darabig zárt levegőn volt; majd a Tiszavirágban bukkant fel mint primás, hogy inasgyerekek ragasszák nyálukkal a húsasokat a homlokára. „Mindd meg, hogy imádom a pesti nőket, ha arra jársz!”, énekelte most ki tudja hányadszor. Mindig ezt játszotta, ha valakinek nem volt kívánsága. Csak néztem őt. Próbáltam megfejteni a titkot: hogy lehet valaki egyszerre ilyen felszínes s egyszersmind olyan mély, mint azokban az éjszakába nyúló beszélgetésekben. A szellem és az ösztönök világa külön rekeszben van; hisz egész neveltetésünk erről szól! S akkor most hogy a fenébe, mégis?!

Amikor visszajöttem a vécéről, otthonosan a kerevetre vettem magam. Az egyik lába kibicsaklott. Béla szép, még fiatal cigányarcából kifutott a vér. Most hogy fogom ezt megmagyarázni a feleségemnek?!

Reggelig az ágy lábának kijavításával bíbelődtünk.

Na, hagyjátok!, mondta Béla. Kitöltötte a maradék bort. Az a baj, hogy túl korán jöttünk az élet, és túl későn az istenek számára! Legalábbis valami ilyesmit írt Heidegger tanár, tette hozzá, s már megint gunyoros kis tüzek égtek a szemében. Elindultunk a Tiszavirágba.

Tüntesd el, mondta, és mielőtt kiléptünk a lakásból, a zsebembe gyömöszölt egy kék bugyit.

A legvégső lehetőség pedig úgyszólván az ember saját halála! Kifújta a füstöt, és rendelt négy sört (a másnaposságra) meg négy törkölyt (mert az megfehéredik, ha vizezik), és átült egy másik asztalhoz, ahonnan egy ragyogó fiatal lány — egy tanárjelölt — fikszirozta belépésünk óta. Randevújuk volt, ez nyilvánvaló.

Minden nőt nem lehet megkapni, de törekedni kell, visszhangozta Furcsa (→ *dobos* 3.) Béla egyik mondását. Ő még Béla osztályában végzett, a „gimnázium utolsó tiszta fiúosztályában” (→ *szám*).

Hát ő törekszik is, mondta irigyen Gábor, aki szűz volt még, mint én.

Mindez eszünkbe jutott évekkel később, ahogy ott álltunk Gáborral a csontvágó, januári szélben, a belvárosi temető egy félreeső zugában, Béla sírja fölött. Zsebre dugott kézzel, szótlanul, talpig ~-szóban.

híd

1. AZ ÚJ KALAP

A királyi biztossággal (→ *hisz*) Porlódra érkezett szakemberek műszaki főnöke Lechner Lajos építész mérnök volt. Addigra már 33 millió köbméter búzós, megzöldült vizet adtak vissza jogos tulajdonosának, a Tiszának, a sebtiben ide szállított legmodernebb angol és német gőzszivattyúk segítségével.

A reáliskolában (a későbbi Kúriában, a még későbbi központi egyetemi épületben) fészket vert Lechner (egyes források szerint négy, mások szerint tizen négy mérnök és rajzoló hada dolgozott a keze alatt) a pesti Sugár — majd Andrássy, — ezt követően Sztálin — ezt követően Magyar Ifjúság — majd ezt is követően Népköztársaság útja (remélem nem hagytam ki semmit) megtervezésével tette ismertté nevét. Példaképe a francia Haussmann volt, aki III. Napóleon kívánságára széles, egyenes sugárutakat vágott Párizs testébe (Champs-Élysées), hogy ezzel csökkentse a barikádok, és növelje a paloták építésének lehetőségét. Lechnert azonban, a szó szoros értelmében *semmi* sem akadályozta Porlódon, hogy körzójét zavartalanul forgathassa: kanyarított is olyan szabályos, eklektikus kis-nagyvárost, hogy csuda. Egy nagyobb és egy kisebb körutat tervezett, melyek a Tiszára szolgáltak. Négy nagy és három kis sugárút küllői kötötték össze eme fél kereket, amelyből már csak a kerékagya, az Újporlódra vezető ~ hiányzott.

A vas~ építésére kitűzött pályázatot — mit ad Isten — egy Eiffel nevű francia mérnök nyerte meg, aki tíz évvel később egy monumentális giccsel, egy 300 méter magas vastornyot emel Párizs közepén, a francia építészet nagyobb dicsőségére. A terv jó is volt, szép is volt, és így csak két és fél millió forintba rúgott a ~ összköltsége. (A Japántól Egyiptomtól át Argentínáig az egész világról összegyűlt adományok — akkor még felfigyeltek 151 ember halálára, egy város pusztulására — pontosan 2 650 242 forint és 23 krajcárt tettek ki.) Egyetlen szépséghibája csak az volt a tervnek; hogy nem Eiffel, hanem Feketeházy János, egy magyar senki készítette, aki — miután tervével együtt kidobták — eladta azt a franciának, hogy némi pénzhez jusson. De bánta is ezt Zombory Antal (→ *eddig*), aki vadonatúj kalapjában azt dörmögte oda a ~avató beszéd alatt a kurtanyakú polgármester, a galambősz Pálffy Ferenc fülébe:

Én már csak aszondom, száz szónokkal fölér éggy adószódó!

2. NETALÁN

Nem sokkal azután, hogy felépült a ~, már a halálos ítélete is készen

volt. Szigethy Vilmos, Porlód éles tollú levéltárosa őrizgette a szigorúan bizalmas iratok között a belügyminiszter rendeletét, amely „a közlekedésnek a háború esetén *netalán* szükségessé váló hatásos megszakitásáról” szólt. A jó porlódiak honnan is sejtették volna, hogy 1888-tól a ~ testébe épített „állandó robbanású aknakészülékek” fölött jönnek-mennek, amelynek három szerelvény-ládáját a bal oldali vámházban őrizték.

1944 októberében mégis ekrazittal robbantották föl a ~-at, még hozzá nem is a németek, hanem egy Mészáros nevű százados. Felsőbb utasításra, persze. Akkorra már a karcsú vasúti ~-at az éjszakázást kedvelő angol és a nappal idelátogató amerikai bombázók elintézték. (Igaz, csak a hatodik próbálkozásra sikerült; de meg kellett csinálni: nehogy a németek a keleti frontról a nyugatira csoportosíthassák erőiket. A normandiai partraszállás így függ össze Porlód 146 polgári áldozatával. Ezek az életüket adták az amerikai—angol invázióért, anélkül, hogy tudtak volna róla.)

3. NA, MI LÉSZ?

A felszabadulás után a régi ~ helyén épült meg az új. Még a két vámházat is meghagyták (egy darabig). És persze Gerő avatta fel, egy baljósan borús őszi napon, 1952-ben. Gerő a ~- és eszmeverő. „Rákosi Mátyás” lett az új ~ neve. Az akkori névadóknak egyszerűen nem jutott más név az eszükbe: lett légyen szó üzembről, áruházzal, brigádról, magtárról. Talán csak fodrászatókat nem neveztek el a kishagyóemberről, aki *sokoldalúan* kopasz volt. Bár akkoriban talán ez se volt lehetetlen. Az ötvenes évekkel a lehetőségek ideje jött el: minden megtörténhetett az emberrel akkoriban.

De minket, a hatvanasok konok kamaszait mindeme daliás idők hidegen hagytak. Köztünk például csak az számított, hogy ki tud átmenni az ósztálinista stílusban épült, randa ~ szegecsekkel kivert, szédítően magas ívén Újporlódra. Sose fordítva: mert az újporlódai Vigadóban, vagy a Tóthnál (→ *hátról*) szedtünk magunkba annyi merszet, hogy ezt megtegyük.

Gyere utánam, mondta Csuma (→), és a részek magabiztosságával elindult fölfelé a körülbelül fél méter széles csikon.

Túl voltam már az első próbán: még alig serdült legénykeként átúsztam a Sárgánál (a Maros-toroknál) a majd Duna-széles, ám elmondhatatlanul gyorsabb Tiszát — de most tétováztam.

Na, mi lesz?, mondta Csuma, aki közben felért az ív tetejére és ott megállt.

Az is eszembe jutott, hogy megcsalt szeretők szokták innen magukat levetni, meg az is, hogy mindig szédültem a körhintán. De nem volt több időm a töprengésre. Menni kellett.

hymnusz bácsi

Nemcsak sugár- és körutakat rajzolt Lechner célirányos ceruzája: hagyott ő helyet a tereknek is. A Széchenyi teret meg kiköveztette Pálffy polgármester kedvéért, akiben a régi, büszke fejű, a tanácskozásokon még kardosan megjelenő porlódi polgárok ivadékát tisztelte. Hamarosan székek is kerültek az újonnan ültetett fasorok alá; és már kész is volt az új porlódi korzó.

A székek öre Kornél bácsi lett, akiről szokatlan keresztnévén kívül nem sokat tudtak a korzózók. Néhányan tudni vélték, hogy valamikor tengerész volt; legalábbis eléggé élethűen le tudja írni a Földközi-tenger legfontosabb bordélyait. Mások szerint Titelnél (vagyis ahol a Tisza a Dunába szolgál), nem jutott messzebb.

Mindenesetre ha az ember vastag nyakára, széles vállára, még korosan is szálfagyenes természetére tekintett, örült, hogy Kornél bácsi a város cselédje lett, és nem útonálló.

Aztán lassan a keresztnéve is feledésbe merült. A székek használatáért fizetni kellett, ezért sokan, ahogy meglátták az öreget közeledni, felálltak a helyükről, akárha a Himnuszt hallanák. Így lett Kornél bácsiból „~”, aki szelíden tűrte a fukarabb korzózók eme praktikáit, de megvesztegetni nem hagyta magát még egy szivarvéggel se soha.

hírek

1. Porlódi Híradó 1975. január 17.

„Pillich Kálmán ügyvéd úr, a polgári iskola állatgyűjteményének újabban egy hölgyemnyétet, Ferenc János belvárosi tanító úr ugyanennek az intézetnek a »Természettudományi Társulat« folyó iratának két évi füzeteit (10 frt értékben), Csokonai Károly úr, a sétatéri sörccsarnok vendéglőse amerikai tökök és kókuszdiót, továbbá egy páncélost (teknőcöt), Varga Sándor úr két darab régi pénzt, Keméndy Nándor úr öt forintot, Reidlich Fülöp úr öt példány könyvet ajándékoztak az iskola könyvtárának.”

2. Porlódi Napló, 1879. május 23.

„Vizi csárda Rókuson

Hát ez a csárda bizony elég kényelmetlen hely, és valaha csak egyszerű házfödél volt; de Porlódon annyira felvitte az Isten a házfödélék dolgát, hogy kirúgatván alóluk a házat, megtette őket földszinti (vagy inkább vízszinti) helyiségnek. A házfödél leült a vízre, és német flegmával várta, mi fog történni. Hát az történt, hogy Janik uram kivette árendába. Lápokat ácsolt köréjük, odaerősítette őket a fákhöz; asztalokat rakott a lápokra, és megvolt a vízi csárda.”

„Csütörtökön egyik polgártársunk Szatymazon levő szőlőjét tekintvén meg, szemtanúja volt annak, hogy ott a horgászat még jó kereset forrásul is szolgálhat; alig egy órai időzés után hét-nyolc fontos potykákat fogdosnak ki a vízből. E körülmény remélhetőleg alább szállítandja a halászok indokolatlanul drága árait.”

3. Porlódi Hírmondó 1887. április 4.

„Minapában a „Porlódi Híradó” gúnyoros irályú tárcában támadta „Kifutott a porlódi gyorsvonat Máramarosszigeten” című cikkünket, mondván, minő hír ez, hiszen nem is jár vonat Porlódról Máramarosszigetre? A hír valóban eltúlzottnak mondható, de mégsem nélkülöz minden realitást. Fialat kollégánk ugyanis úgy gondolta, ha valaki felül a Porlódról induló gyorsvonatra és elér minden csatlakozást, éppen azon a vonaton ülhetett volna, amely Máramarosszigetnél olyan szerencsétlenül kisiklott volt.

A Szerkesztőség”

4. Porlódi Magyar Közöny 1900. február 9.

„Vonatkésés

„Kisteleken tegnap két embert megöltek, és a vonat elé tették őket, ami miatt a vonat két órást késést szenvedett.”

5. Porlói Napló, 1914. március 11.

„Bácskában az év első két hónapjában 1300 útlevelet adtak ki. Ez a szám 2 ezer lelket takar, akik elhagyják a bácskai Kánaánt, mert Amerikában látják biztosítva a jövőjüket. Föld itthon nincs számukra.”

„A politikai életből. — A fölsővárosi polgári párt közgyűlésén Tömörkény István, országos nevű író a párt egyhangúlag díszelnöknek választotta.”

„Korzó Mozi. — Egy asszony, aki mindenkié. Társadalmi dráma 5 felvonásban. Csak 20 éven felülieknek.”

„Színház. — Nemtudomka. Operett. Nagy siker!”

6. Porlói Napló, 1914. július 25.

„RENDKÍVÜLI KIADÁS ára 2 fill.

Itt a háború.

A szerb kormány megbízottja három óraker adta Szerbia válaszát, amely nem kielégítő.

Eiessl báró 6 óra előtt 10 perccel elhagyta Belgrádot.”

7. Porlói Napló, 1916. augusztus 26.

„A Stolz Mihály-féle „Kossuth Lajoshoz” címzett vendéglő Lajos napi asztaltársasága 20 koronát adományozott a vak katonáknak.”

„Csöndben kell várni a lizstre. Révész Józsefnét és Fekete Mihálynét a rendőrségre vitték, mert nem tudtak a szájuknak parancsolni.”

8. Porlód és Vidéke. 1944. április 7.

„A Budapesti Közlöny 7-ik számában megjelent rendelettel a zsidók rádióengedélye megszűnik. Kötelesek rádióantennájukat leszereltetni. A rádió vevőkészülékekre külön rendelet fog megjelenni.”

9. Porlód és Vidéke, 1944. április 16.

„A Törvényhatósági Bizottság ülésén Dr. Pálffy József polgármester bejelentette, hogy 43 évi szolgálat után nyugdíjba vonul. A közgyűlés utolsó tárgyaként Kispéter Lőrinc indítványára a közgyűlés kimondotta, hogy a porlói fűszerpaprika minőségének és a termelők érdekeinek megvédése érdekében feliratot intéz az illetékes minisztériumhoz.”

10. Porlói Népkarat, 1944. december 3.

„A rendőrség elkezdte a tisztogatást

Sztanykovszky Tibor, november 3-án vette át a közrendészet vezetését. 22 személyt internáltak. November 23-án olyan kijelentést tett, hogy „Legokosabb volna egész Porlódot egy hatalmas drótkerítéssel körülvenni, és mindenkit igazoltatni.” A Kommunista Párt vezetősége nem azonosítja magát Sztanykovszky Tibor elgondolásával.”

11. Porlód és Vidéke, 1945. január 6.

„Élesztő van. 1 dkg 42 fillér.”

12. Porlói Kis Újság. 1946. március 3.

„Példa nélküli eset

Németh László jelenlegi irodalmat tanít a szomszédos hódmezővásárhelyi gimnáziumban. „A magyar pedagógia történetében példa nélkül való, hogy tanári diplomával nem rendelkező embert beengedjenek a középiskolába”, írja a »Porlód és Vidéke«. Amikor azt tapasztaljuk, hogy milyen derekasan

megállják a volt cipészipari munkások, kőművesek a rendőrségnél, egykori ügynökök az alispáni pozícióban a helyüket, akkor talán mégsem olyan aggasztó jelenség, ha egy író tanút — irodalmat.”

13. *Porlód és Vidéke. 1957. december 13.*

„A PEOPLE című londoni hetilap az »Észázad díja« címen ötvenezer fontot ígér annak, aki elsőnek jut el a Holdra és onnan vissza is tér. A díj elnyerésének feltételek szerint nem kell a Holdon kiszállni, elegendő csak körözni felette, mert a tudomány mai állása szerint ez már lehetséges.”

„A marxizmus—leninizmus kérdései”—tanfolyam propagandistáinak ma, pénteken délután három órakor a Kálvin téri párházban tartják az előkészítő megbeszélést a soron következő anyagból.”

„Diákok részére ösztönc minden vasárnap du. fél 5 órától a Zászló u. 2. szám alatt. Kitűnő zene!”

„A karinthiai népszavazás emlékére kiadott osztrák bélyegen a gyűjtők hibát fedeztek fel Karinthia címerén. Ugyanis a címeren szereplő lant bal oldalán 15 fekete és jobb oldalán 15 piros falevél szerepel eredetileg. A gyűjtők sasszeme megállapította, hogy a megjelent bélyegeken a vonalak színe fordított: balról helyezkednek el a piros vonalak, jobbról a feketék. Sok gyűjtőnek titkos reménye volt, hogy a bélyegek helyesbített színekkel is megjelennek, de ez nem történt meg.”

(a Volkstimme-ből)

„SVEJK című regényünk folytatása mai számunkból anyagtorlódás miatt kimaradt.”

hit

Tisza Lajossal, a város újjáépítésével megbízott királyi biztossal úgy voltak a jó porlódiai, mint két elődjével, Rádayval és Kende Kanuttal: nem ~-ték, hogy jót jelent a jövetelük. Mindent ~-ni, vagy semmit, egyazon gyarlóság; mindazonáltal a porlódiai úgy gondolták, nekik elég volt már Tiszából kettő is: a folyó meg a miniszterelnök. A harmadikból, köszönik szépen, de nem kérnek.

Része volt ebben talán annak is, hogy demokráciának (ha volt ilyen valaha is Magyarországon) Porlód volt a fő fészke. Egy olyan városban, amelyben sohasem fogadtak el egy egyetlen nagyurat sem, ahol az idevetődött néhány nemes mihamarább igyekezett civissé lenni, ahol a legkisebb polgár is egyenlőnek tartotta magát a legelsővel; ahol az iparoselem vitte a közügyeket is; az volt a vélemény: egy úr inkább párbajozzék, járjon rókadászatokra, lóversenyre meg a szoknyák után, még ha „valóságos belső titkos tanácsos” és a miniszterelnök öccse is. De hagyjon minket békén.

A harmadik Tisza, nevének jelentésén el sem gondolkozván, egy júniusi napon nagy nyugalommal és még nagyobb kísérettel költözött be a Zsótérszabályozóba; abba a házba, amelyben valaha a menekülő országgyűlés ülésezett volt, ama szomorú időkben, amikor Porlód vágya, hogy végre az ország fővárosa legyen, ha rövid időre is, de teljesült. (Ez volt különben az a ház is, ahol Kossuth és a román Bălcescu, ha megkésve is, de kezét fogtak.) Tisza Lajos, mindezzel keveset törődött; ő rögtön szemlét akart tenni a városban.

Fővárosba érve, a Gazdagék utcájában, a vizet szerencsésen átélt Bundozás kutya, dédapám bozontos, ordas színű, vörös fülű házőrzője mindenest-

re olyan vadul megugatta, hogy a királyi biztos egyik sastollas süvegű huszárja nem állta meg szó nélkül.

Igencsak dühös kutyája van kendnek!, mondta dédapámnak.

Dühös ez, mióta rágott étellel él, mondta a telken szorgoskodó Balogh István, aki — szerencséjére — a huszárt vélte a legnagyobb úrnak a sokadalomból, lévén annak a ruháján a legtöbb zsinór.

Aztán ki rágja meg neki az ételt?, kérdezte a nagyúr szolgája.

Ű maga, felelte mogorván dédapám.

Tisza Lajos nemigen észlelte a körülötte hullámozó ellenszenvet. Úgy hódította meg a porlódiakat, hogy távol tartotta magát tőlük. Ígérni semmit se ígért, mégis többet tett, mint a nép ~-te volna. Pedáns, szorgalmas, ötkor kelő, estére csak egy teát ivó ember volt, és nagyobb hatalommal bírt, mint egy miniszter. Nem csoda hát, hogy a felséges úr érkezéére Porlód kezdett olyan külsőt ölteni, mint ahogy az egy rendes, eklektikus, barokk alapokra épült, de romantikusan neoklasszicista európai város kinéz.

Legelőször persze a honvédkaszárnya épült fel (a vár tégláiból), aztán a tisztai lak, melyet franciásan „Pavilonnak” neveztek, majd a posta épülete, és az államépítészeti és folyammérnöki hivatal. (Mert minden szentnek azért van a keze, hogy maga felé hajoljon.) Aztán elkészült a „finánzia”, azaz a pénzügyi hatóságok épülete, ezt követően a törvénytörvény; s a logikai sorrendet betartva a híres Csillag-börtön. (Hisz egész földi létünk se más!) Ezután sor kerülhetett a várost gyűrűbe foglaló körtöltés megépítésére is, majd jöhettek a kevésbé fontos épületek, mint például a Kultúrpalota. Mindezt 33 millió forintba került.

Senki se ~-te volna Tisza Lajos érkezétekor, hogy Porlód városa valamikor még szobrot fog neki emelni. Pedig ez történt. A porlódiak azonban nem lettek volna porlódiak, ha nem is nevezték volna el mindjárt „az igazság szobrának”. A Lencse István (pardon Péter) is megörökítette szobor ugyanis (→ *ciklus*) három küszködő kubikost ábrázol, akiket felülről, nagy nyugalommal szemlél egy úr.

hitel

Hárman ülnek a még ifjú, gyöngye karjaikkal kevés árnyat adó fácskák alatt a korzón: Kováts István (→ *foglaló*) aki a város egyik legfoglalkoztatottabb építőmestere immár. Azt beszélik róla, hogy a vár lebontásakor ő mentette meg a régi Porlód középkori köveit — mert csak kövek maradtak itt is a középkori templomokból, miként Magyarország-szerte —, szóval kicsit hóbortos ember. Mellette Gábrriel János ül; szikár aggastyán, aki jószíriivel felhagyott az igazi üzlettel: csak a hídvámot bérlé, és kölcsönöket ad. A másik „Hansinak”, Götznek csak a fia van itt: idősebb Götz János még a Víz előtt biztos nyughelyre tért, a Búzaszentelő utcából.

Vagy vegyük a közlekedést. Ifjabb Götz, aki átvette atyja szappanfőzőmesterségét, és megtoldotta a kereskedői hivatás világboldogító tevékenységével, nagy hévvel gesztikulál. Ha valaki innen Bécsbe akart menni, mondjuk 1833-ban, tíz nap kellett hozzá. Ma mindezt nem sokkal több mint egy nap alatt megteheti oda-vissza! Nemcsak az üzletembereknek fontos ez, hadászati szempontból is.

Gábrriel János, az ifjú keresztapja szólal meg:

Ha kivágják mind az erdőket, és a szénbányák is kimerülnek, mivel fűtünk és főzünk?

A nyugotiak már gondolkoznak ezen, mondja az ifjabb Götz, kinek ruházata is „nyugoti”. Lehetséges, hogy a mozdonyokat légnyomás hajtja majd. Az lesz csak a szép világ! Még a Szaharába is vasút visz, arról vadásszák majd a tigriseket.

A két öreg csak hallgat. A Götz fiú ezt biztatásnak veszi.

És a sürgöny?, mondja. Egy óra alatt beszélhetek egy száz mérföldre levő üzlettársammal. Vagy itt van a léghajó! Igaz, a kormányozhatósága még nem tökéletes, de már elvisz öt embert. És az angolok, amerikaiak, franciák versengenek azon, ki találja fel először a kormányozható léghajót. Akkor aztán minő kényelmes lesz a bombát ledobni az ellenre! Miért nem örülnek bátyámék a haladásnak?

Tudod, az a baj öcsém, hogy többnyire mások találják föl az efféle eszközöket, mondja az öreg Gábiel. Az igaz, hogy idővel jó pénzért eladják nekünk, de előtte mögvernek és kizsarolnak vele.

Az ifjabb Götz már kész a válasszal, de most Kováts is megszólal, aki nemcsak építőmesterségéről híres: ötezer kötetes könyvtára van, és a Porlódi Polgári dalárdát is ő dirigálja (→ *ilyen*).

Ezöket a té általad dicsőített dolgokat fiam, a régiek már többnyire tudták. Gondolj csak a Babel tornyára: micsoda gépek köllöttek annak a mögépítéséhez! A szövést, a gyémántcsiszolást a hollandusok Japánból hozták Európába, miként az angolok a tust Indiából. A kínaiak már több mint ezor éve ismerték a papirozt, a könyvnyomtatást, a papírpénzt mög a puskaport, még sé csaptak olyan nagy szelet vele, mint itt a szomszédban. Az építőmester megsimogatja már ugyancsak őszbe fordult Kossuth-szakállát. Amondó vagyok, hogy sémmi sé új ezön a földön, csak más ruhát vösz.

Ezt a bölcsességet már hallottam, szúrja közbe csöndesen a fiatal Götz.

Ahogy az eszközök, anyagok fölismerésében előrehaladtak, úgy kéne az erkölcsökben, a testi erőben is gyarapodniok az emböröknek, folytatja zavartalanul Kováts. De azt látom, hogy épp a legműveltebbek a leglazább erkölcsűek, a legsatnyábbak.

Szóval Pista bátyám ellensége a haladásnak?, veti közbe az ifjú.

Haladás? Szomorú haladásnak látom én azt, ami a nyugoti nagyvárosokban, mint Londonban is van. Ahol annak a sok fénynek annyi nyomor az ára.

És mi ennek az oka? —, kérdi inkább gúnnyal, mint kíváncsian a haladás bajnoka.

Talán a társadalmi rendszer, amely túlkapásba engedi a hatalmasokat, az élelmetösebbeket, míg a szögényök, a kevésbé mögélhetősök hátramaradnak. De azért van itthon is haladás, barátaim! Van bizony. Még pedig az adósságcsinálásban. Abban nagyot haladtunk. Midön ötven évvel ezelött azt olvastam, hogy Angliának annyi adóssága van, hogy Európát be löhetne burkolni vele, ha ezüsttallérokra váltanánk, elszörnyülködtem. Hogyan szabad a múltnak a jövőt ennyire mögterhelni?!

Most mán mind az öt világrészt, de tán még a tengöröket is be löhetne burkolni adósságokkal; nemcsak az államaikkal, de az égygös polgárokéval is!, teszi hozzá Gábiel, aki mind nehezebben tudja kihelyezett pénzei kamatát behajtani.

Már pedig én azt mondom, hogy a ~ az üzlet lendítőkereke!, indulatoskodik az ifjú Götz.

Gazdagsággal kérkődünk, aztán tele a padlás adóssággal! Ez a város is miből épül újjá? (A kérdés szónoki, Kováts uram aztán igazán tudhatja, miből.) Még a gyerökeik is fizetni fogják a tartozást. S vajon el lehet-e adni ezeket a házakat? Talán égy-kettőt. De mi lenne, ha égyszörre mind-égyikön az állna, hogy „eladó”? Kiderülne, hogy az értékük csak égy könyvelési szám, aminek a valóság nyelvén semmi értelme. A jólét mög a csődöt csak égy kesköny sáv választja el egymástul: úgy hívják ~!.

Itt a beszélgetés megszakad, mert közeledik Kornél, a korzói székek díjbeszedője (→ *himmusz bácsi*), és a vitatkozók inkább sétálni indulnak.

holdkomp

Szeptemberben Péter (→ *bukósisak*) megjött a szokásos utóvizsgát letenni. Mind sikerült. Elmentünk egy zugkimérésbe a Dóm mögött, amelyet Péter, talán a konyhában előttünk zajló családi élet miatt „Thénardier”-nak keresztelt el. Kikértünk két deci törkölyt. (Pálinkát csak különvizsga letétele után adtak a tulajék, mert arra aztán egyáltalán nem volt engedélyük, bár Péter szerint bormérésre se. Az én vizsgakérdésem az volt, miután megmondtam, hogy Tündér utcai vagyok: „Hol van az Ördögh pék üzlete?” Az Ősz utca közepén volt, mondtam, de már visszaadta az ipart az öreg. Erre persze előkerült a pálinkásdemizson a szennyes ruhák ládájából.)

Péter keserű lett a pálinkától, pedig minden oka megvolt az örömrre. A harmadik kör után váratlanul így szólt:

Mielőtt a ~ kikötött volna Armstrongékkal a Holdon, nyolcvan forint volt a téliszalámi kilója, most meg százhusz. Mit szólsz ehhez, bameg?

Azt, hogy olyan lettél, mint egy vénasszony, mondtam. Különbén lesz még drágább is, örültkém.

Hihetetlen, de talán ez a beszélgetés okozta, hogy kerülni kezdtük egymást.

homály

Már a vicinálisra is balsejtelmekkel ültem fel: nem tudom, miért, de az én szótáramban gyerekkorom óta mindig rosszat jelentett Hódmezővásárhely. Talán mert egyszer harmadik lettem ott egy úszóversenyen. (Hárman indulunk.) A vonat minden görbe fánál megállt, mi meg, a Porlódi Bőrösök SK kosárlabda-csapatának ifistái vicekkel csapták agyon az időt. Hogy Arisztid aszondja Taszilónak, hogy két székely, két zsidó, stb. utazik a vonaton/hajón/repülőn, meg Jean meg Móricka meg a többiek mind, egész a fanyar favickekig.

Az állomásról kijövet egy lepedőnyi hányás fogadott a járdán; nem, inkább mint egy mintás asztalterítő. Mégis nyertünk a Bethlen Gimnázium csapata ellen. Pedig cserénk se volt. Öten alkottuk csupán a Bőrösök ificsapatát. A felnőtt csapatnak nem volt érdeke, hogy feljusson az NB I-be (anyagi okok miatt), ezért menetrendszerűen a második vagy harmadik helyet szerezte meg az NB II idevágó csoportjában, és eszükbe se jutott, hogy utánpótlást neveljenek. Egy csapat, amely az öreg játékosok temetője. Ed-

zéseken például néha fociznunk kellett felnőttekkel, bár mi inkább a dobásokat gyakoroltuk volna.

Már az anyáink csomagolta tízórait faltuk, amikor bejött az öltözőbe Cini bácsi, az edző.

Srácok, még egy meccs van. A MEDOSZ ellen.

Az nem lehet, mondta Láng Jenci, a centerünk. Kihajtottuk magunkat, Cini bácsi.

Már megállapodtam velük. Legalább nem kell még egyszer idebumliznotok a személyel.

Az első húsz percben levegőt is alig kaptam a tízóriai miatt. De azért nem álltunk rosszul. Egy pont előnnyel fordultunk.

A center igazolásának utána kéne nézni, lihegtem a szünetben Cini bácsinak. Az ellenfél centere kétméteres fickó volt, de nem vékony kamasz ám, hanem mozdíthatatlan, mint egy gerenda.

A MEDOSZ vízilabdacsapatának a centere, mondta Cini bácsi. De a papírai rendben.

Félelmem nem volt alaptalan: valóban ez a srác döntötte el a meccset. Hiába mentem fel vele, ha tempót dobott, hiába löktem meg hüvelykujjal hátulról úgy, ahogy Cini bácsi tanította (Cini bácsi egyszeres válogatott volt), nem tudtam kimozdítani az egyensúlyából. Nehezen fordult, mint egy fáradt szódásló, de ha a palánkra tört, be is dobta. Rendíthetetlenül masszív volt, és több csibészséget tudott, mint mi együttesen. Mégis, a mérkőzés lefújásakor csak egy pont előnyük volt a vásárhelyieknek, és volt két időn túli büntetőnk. Láng Jenci már készülődött is a dobáshoz, biztos csuklójú, nyugodt fiú. Ha bedobja, nyertünk. Tudtam, hogy így lesz, bár a bírók feltűnően ellenünk fújtak: négyen kellett hogy befejezzük a meccset. Jenci még nem hibázott büntetőt.

Láng Jenci első dobása kipördült a gyűrűből, mert az ellenfél irdatlanul nagy centere (szabadtéren, a gimnázium kosárpályáján játszottunk) elkezdte rázni a palánkot tartó vasállványzatot. Mint Sámson a márványoszlopokat. A bírókhoz rohantunk, de ők mutatták, hogy a következő dobás jön. A beheimót, ha lehet, még jobban rázta a palánkot: lehetetlen, hogy a bírók ne látták volna. A dobás sem a gyűrűt, sem a palánkot nem érte: kosarasnyelven „~” volt.

Most már a bírókat rángattuk, de ők mosolyogva széttárták a karjukat. Akkor, ott elhatároztam, hogy sem bíró, sem játékos nem leszek. Nem tartom be a szabályokat, ha az ellenfél és a bírók is csalnak.

Különös, de pontosan ezért akarták agyonverni Lakatot (→ *földrengés*) is, aki a porlói vízilabdacsapat balszélsője volt. A búcsúmérkőzésén, az utolsó percben kapott egy indítást, és felúszott; egy az egyben a kapussal, csinált egy cselet, a kapus kitaposta magát a vízből. Lakat letette a vízre a labdát, és orrba vágta a vásárhelyi kapust. Fogadok, hogy megvolt rá az oka. Meg a lehetősége is: egy *visszavonult játékost* hiába tiltanak el. (→ *jog*)

homokos

1. SPANGLI

Még egészen kis srác voltam, de már tudtam, hogy a ~ az „homosze-xuálist” jelent. Igaz, hogy mi csak „buzinak” hívtuk.

Az egész környéken csak egy volt belőle, egy sofőrsapkás tökmagjankó.

Könkeinek hívták. Néha megzavart bennünket a „Pockos Moziból” kijövet, vagy a gőzfürdőben, de az SZTK épülete körül is vadászott. (A „Pockos Mozi”-ban időnként tényleg pockok iszkoltak végig a sorok között; néhány nő felsikoltott, de a többség csak automatikusan felemelte a lábát.) A Könkei egyszer engem is megkergetett. Azt kiabálta:

Né szalaggy úgy, van nálad jobb is!

De én szaladtam, mert: 1. nem nagyon tudtam, mi is az a „spangli”, amit ő meg akar nézni rajtam (hogy nem cigarettára gondol, mert azt a Pördi meg a Dezső Öcsi is így hívták, abban azért biztos voltam). 2. Az a híre járta, hogy bár kicsi és gyenge, de épp ezért pengét hord, és könnyen „megigazíthatja valakinek a száját körmosolygósra” ha ellenkezik. 3. egyáltalán nem tudtam, mit csinálnak a buzik egymás közt, csak rémisztett a Könkei szeméből kicsapó vágy torz fénye.

Végül aztán csak elkapott egy kisfiút, s egy ideig egy kriptában tartotta bezárva. Mire rátaláltak, a kisfiú már ősz volt. Könkeit igen kemény börtönnel sújtották, ami nem lehetett újdonság számára, mert többször volt már a rács mögött.

Mégis egy nap, az a hír járta be a környéket, hogy felakasztotta magát a cellájában. Lehet, hogy a benti ~-ok kiközösítették, vagy tényleg megbánta, amit tett. Ilyen bűnös is akad.

2. KÖCSÖG

Hogy Könkei „köcsög” volt, vagyis a ~-ok között a lány szerepet játszotta, ezt már csak akkor tudtam meg, amikor Bóka (→ *kitilt*) elcipelt Nagy Istvánhoz, akit a világhírű operaénekesnő után mindenki csak „Maria Callasnak” hívott a Porlódai Nemzeti Színházban. Bóka teljesen normális volt ami a nemiséget illeti, de szerette kifaggatni, heccelni a ~-okat. Callas, aki Csányi Pista kedvese volt, és tudta, hogy ezt mi is tudjuk; egy alkalommal felhívott bennünket a szobájába a Színész szállóba. Egy bárgyú mosolyú izompacsirta fürdőnadrágos képe volt színesben a falon.

Ő volt az első szerelmem, sóhajtotta epekedve Callas, és megsimogatta bodorított haját. Cirkuszi erőművész volt a Józsi.

Hidegtálakat hozott be, különböző majonézes salátákat, szendvicseket.

Ezt mind én csináltam, fiúk, bizony, mondta a hétköznapinál valamivel most vékonyabb hangon.

Ahogy ránéztem a majonézre, összerándult a gyomrom. Bóka elkapta a pillantásomat.

Na, vegyél egy szendvicset, aztán megyünk, Andris, mondta.

Szerencsénkre befutott Csányi Pista is, de én még éveig rá se tudtam nézni a majonézre.

horoszkóp

Amikor Attila (→ *grafológus*) asztrológiával kezdett foglalkozni, András sejtette már, hogy sorsát el nem kerülheti: a kezdő csillagjós hamarosan rajta próbálta ki tudományát. Nem is tévedett. Egy nap Attila így szólt hozzá a „Sárkányban”, egy ablak melletti asztalnál:

Mikor is születted, te András?

Ha tudni akarod, a Nyilas jegyében. Novemberi gyerek vagyok, novemberben születtem!... András hülyéskedve magyarnótára váltott.

A legtöbb ember azt hiszi, amit te. Hogy a hónap és a nap határozza

meg a ~-ját. Holott nekem csak a legfontosabb adatokra van szükségem. A születési helyre, az évre, hónapra, napra, de főként az órára, meg a percre.

De minek? András mulatságosnak tartotta, ahogy a fény átszűrődött Attila ritkás hajzatán.

Mert a születés pillanatát kell rekonstruálnom, mondta a szenvedélytől lobogva Attila. A kozmosz és a mikrokozmosz a születéskor olyanok, mint a tárgy és tükörképe. Minden akkor dől el.

András, csakhogy megnyugtassa barátját, megadta az adatokat, aztán megfeledezett az egészről.

Egy vizsgaidőszakbeli, lelkiismeretfurdalást oldó, azaz tanulás helyetti idogálás alkalmával Attila egy papírlapot húzott elő a szüttyőjéből. Táskát vagy mappát sose lehetett látni nála. A lapon egy kör volt látható, rovátkázva, mint egy óra. Különböző átlókat látott András.

Látom, ki is színezted, mint a grafológus (→), mondta gúnyosan.

Elég a hülyélkedésből, mondta komoran Attila. Ez itt a születési ~-od. A lényeg az aszcendensben, a felemelkedési pontban van, vagyis az ekliptikának a horizonttal való metszéspontjában, továbbá a Medium Coeliben, az „ég közepében”, a látóhatár feletti metszéspontban. Na és hogy a bolygók miként állnak az egyes házakban.

Minden világos. Téged is, engem is el fognak húzni a vizsgán.

Az aszcendens szerint, folytatta zavartalanul Attila, Mérleg vagy. A Medium Coeli-d, az M. C.-d szerint pedig Oroszlán.

Nem igaz, mert te ve vagyok. Egy szomjas teve.

Akkor rendelj egy liter bort, szódával, mert hosszú lesz. Attila fel sem nézett a papírból. Persze, mindez csak akkor igaz, ha az időpont, amit megadtál jó. Fél órával később ugyanis átlépsz a Skorpióba.

Vagy a „Mátyásba”, mondta mosolyogva András. Ha még addigra se fejezed be.

Na, szóval, kezdte Attila, a szülött aszcendense szerint Mérleg, de az egyes ház nagyobb része a Skorpióban van. Megköszörülte a torkát. Ez is belejátszik, ezért vegyes ház. A Mérleg levegős, kardinális jegy. Pozitív; uralkodója a Vénusz. Vagyis a szépség megszállottja az illető.

András elvigyorodott, a pincér meghozta a bort.

Attila: Művészi hajlamok jellemzik. Élete középpontjában az esztétikum áll, mindig az egyensúlyra, harmóniára törekszik.

András: Kezd érdekelni.

Attila: Majd ez aztán később változik. Ez az alap. A szülött képletében az aszcendens két rossz fényszöget kap.

András: Mármint én.

Attila: Mármint te. Kapsz egy rossz fényszöget a Vénusztól és kapsz egy rossz fényszöget a Jupitertől. Eszerint könnyen kilendülsz az egyensúlyodból. Keresed a feltűnést, sokszor a látszatra is adsz. Öngyilkossági gondolatok se kizártak.

András: Most így akarsz cikizni? Enélkül is megteheted. (András Attila felé tolja a tele poharat.)

Attila: Ripityom. (Iszik.) Egy fenét. Csak ezt mutatja a képlet... Különben sem kell ezt olyan komolyan venni!

András: Pedig egy csomó igaz belőle. De az ellenkezője is.

Attila: Na szóval. Miután a Vénusz és a Jupiter a hármas házban áll,

ez jó kifejezőkészséget, íráskészséget mutat. Mindez némiképp ütközik az énnel. Vagyis nehezen, küszködve, szenvedve alkot. Mármost a szülött.

András: Mármost én.

Attila: Mármost te. Na most a szülött személyiségében a Skorpió is szerepet kap, vagyis belső ellentmondásosság, a dolgok mélyébe hatolás igénye, az oknyomozó képesség, a kiváló memória, óriási birtoklásvágy jellemzik.

András: Ez mi?

Attila: Például a szülött társát legszívesebben bezárva, Solvejgként tartaná... Apám, ez így tűnt nekem! Ezenközben jellemzi a függetlenségre való abszolút törekvés.

András: Te jó ég! Ha ezt Marietta hallaná...

Attila (tölt magának, Andrásnak is): Nem fogja hallani. Na most a vonalak... Az egyes uralkodója a Mérleg, tehát a Vénusz. De miután Skorpió is vagy, a társuralkodó a Plutó és a Vénusz. Bocsánat! A Plutó és a Mars. A Plutó a tízes házban áll, ez pedig a hivatás háza.

András: Hadd nézzem én is!

Attila: Tessék. A tízes az, ahova az ember eljut életében. A csúcs. A Medium Coeli, a nap delelője. Ez az Oroszlánban van. (Iszik.) Az Oroszlánban azt jelzi a Plutó, hogy a szülött életében hatalmas változások: forradalom, technikai mutáció...

András: Nem technikai fejlődés?

Attila: Olyan nincs. Szóval ilyenek nagy szerepet fognak játszani. A szülött nagy dimenziókban, szélsőségekben gondolkodik. Hatalmas energiával veti magát adandó alkalommal a társadalmi, művészeti mozgalmakba. Azt én előre nem tudhatom, melyikbe, tudod?

András: Aha.

Attila: A tömegekre nagy hatással lesz...

András: Tényleg? Fel vagyok dobva!

Attila: ... az amit csinál, de személyiségénél fogva ez a dolog úgy fest, hogy inkább a dolgait fogják kedvelni, mint őt magát.

András: Egészen letörtem.

Attila: A Mars is rosszul áll. Most áttérünk a tizenegyes házra, amely a barátok, a beteljesült vágyak, illetve az öregkori élet háza...

András: Ezzel is szarul állok, nem?

Attila: Ez kifejezetten rossz. Itt a Mars együtt áll a Szaturnusszal. Ez az egyik legrosszabb része a képletnek. Még hozzá a Szűzben állnak együtt. Látod? Vagyis sokat fogsz csalódnai barátaidban.

András: Banned is?

Attila: Te ló. Hanem titkos ellenségeid megpróbálnak gátolni. A barátaid irigysége, árulása is bajba juttathat. Nem kizárt a magány. ... Aztán a Neptun a tizenkettes házban jelzi egy idegösszeomlás lehetőségét is. De a szülött közszereplési hajlandósága is ide juttathatja, ebbe a magányba... Hát ezt nem tudhatjuk... Szóval, látod itt ez a fényszög a Plutó és a Neptun között,...

András: Szóval börtönre gondolsz?

Attila: Vagy elmegyógyintézetre.

András: Előfordult már, hogy közszereplések egyikkel vagy másikkal jártak! (Nevet.)

Attila: Na jó, ennyit erről. Idáig jutottam tegnap, mert nem volt több időm. Most megnézem még a kettés házat, ami az anyagiak háza.

András: Csóró leszék?

Attila: Egy fenét. Nagyon jól áll a kettés házad. A Nyilasban a Nap és a Merkúr együtt áll, ami azt jelenti, hogy az eszeddel fogod keresni a kenyered, és nem fogsz nélkülözni... Ez itt a hármás ház, a Vénusz, ez mutatja az írásra való hajlandóságot. A Bakban áll. Ez jó jegy: kitartó, szilárd. A Bak ember diadalra viszi a dolgait!

András: És a vak ember? (Odamutat a háttérben csöndesen muzsikáló sötét szemüveges öreg zongorostára.)

Attila: Most ne poénkodj! Ez komoly. Szikár, aszkéta típust mutat a hármás. Tehát te az írásban is szikár, aszkéta, kitartó vagy. A Bak az fanatikus!

András: Ezt örömmel hallom.

Attila: Na még ezt az egy fényszöveget!... Tehát a Hold a hatos házban és az Uránusz a kilences házban. Hát ez nem jó! Ez érdekes. A hatos a betegségek, a munka háza. A kilences a magasabb tudományok és a nagy utazások háza.

András: Lefogadom, szarul állok mind a kettőben!

Attila: Na most nézd meg. Itt van egy derékszög. Úgy hívják, hogy quadrát, azaz negyedfény. A legrosszabb fényszög. Nem ígér sok jót. Feszültség, hirtelen változások a munkában... Heves lefolyású betegségek... De ez még hagyján. Ööö, meg kell hogy mondjam, ööö, hogy van itt valami...

András: Na mi?

Attila: ...Szóval egy repülőgép-katasztrófa. Erre utal. Nem biztos, de elképzelhető.

András: És az autó? Inkább az autót nézd!

Attila: Az autót a Mars mutatja. Vagy a Szaturnusz. Sajnos, az sem valami jó. De többet nem mondhatok. Egy becsületes asztrológus nem közli az illetővel a halála dátumát. Meg aztán én nem is vagyok asztrológus, csak egy kezdő.

András: (Könnyedén.) Legfőljebb nem ülök repülőre.

Attila: Na és végül a tengelyek szerinti értékelés. Neked ezek szerint abszolút nehéz az életed.

András: Nekem mondod?!

Attila: Tehát az aszcendens-deszcendens tengelyed majdnem 90 fokban áll egész pontosan. Ami azt jelenti, hogy minden kutyaszarért meg kell küzdened keményen. A legkisebb sikerért is meg kell szenvedned... Kardinális és fix tengelyeid vannak. A kardinális szerint tevékeny, lendületes, érvényesülési vágya fokozott, függetlenségre törekvő, olykor erőszakos. Kitartó a küzdelemben. Sőt, ha az események úgy hozzák, akkor bosszúálló, kíméletlen és végletes.

András: Naná, majd hagyom magam!

Attila: Na most a fix tengely szerint szívós, megbízható, kitartó a szü-lött. Csökönység, makacosság jellemzi. Őrzi a sérelmeket, esetenként meg is torolja őket... Hát körülbelül ez...

András: És mit mondanál, ha én becsaptalak volna, és egy más időt adtam meg, mert a ~-ot az értelmiség cigánykártyájának tartom?

Attila: Azt, hogy akkor magadat csaptad be, nem engem. Én sem hi-

szem, hogy a csillagok *irányítják* a sorsunkat, hogy bábok vagyunk. Arról viszont meg vagyok győződve, hogy mi magunk halmoztuk fel a bennünk érvényesülő hatásokat. Ha egy ~-ban sok rossz csillaghatás van, mint a tiédben is, az hajtóerőt adhat. Nem letörni kell tőle, hanem legyőzni a rossz erőket. A jónak és a rossznak az egyetemesség törvénye, az igazi bölcsesség szempontjából különben sincsen semmi értelme.

András: Ámen. *Itt hagyjuk abba.*

hosszabbít

Nem tudom szépapám, Kispéter Lőrinc (→ *Aranyos Rozál*) horoszkópja mit mutatott 1882. december havában, de hogy a „vizibetegség” utána vitte szépanyámnak (→ *gyásznép*), az való. Egész életében kerülte pedig a vizet őkelme. Már az is csoda volt, hogy ez a szívbajjal járó vizenyősség — éhómra ivott ágyaspálinkába (→) áztatott petrezselyemgyökér ide vagy oda — nyolcvanhárom évig hagyta e világon. Szépapám akkor született még, amikor a XVIII. század fordulni készült, hogy XIX. legyen belőle.

Még egy napja, hogy a „Szépasszony köpködésire” vagyishogy náthára panaszkodott a szomszédnak, aki csak annyit mondott neki védekezésül:

A mi kemöncénk is abba repett mög!

Szépapám másnapra halott volt.

Ijjen hosszu éggy koporsót, súgta az egyik siratóasszony a másiknak az alsóvárosi temető ravatalozójában.

A Kispétöröknek mindég mög köllött ~-ani a deszkát a ravatalon, súgta vissza a mindentudó Géra Veron. Ojjan is vót, améknék kilógott a lába a ravatalozóbú, toldotta meg, még nagyobb ámulásra készítette a másikat.

Az alsóvárosi népek nem éppen a magasságukról voltak nevezetesek.

Szép, derék embör vót, mondta az egyik öregasszony, s ennél szebb halotti beszédet egyetlen férfi se kívánhat magának.

hozzátartozó

Már egy hete ittak Zölleivel (→ *értelmező*), másfél-két órás, szemhunyásnyi megszakításokkal. „Emléktúrának” nevezték, annak ellenére, hogy valamikor, ismeretségük kezdetén két hétig is bírták egyfolytában. András mind nyugtalanabban figyelte barátját: szótlan lett, sokáig mozdulatlanul ült, csak a felső testét himbálta olykor, mint a gorillák a ketrechen. Andrásnak volt *oka* az ivásra — úgymond —: nemrég rúgta ki Marietta és Medve adjunktus is (→ *nyelvtörténet*). Zölleinek is meg lehetett az oka, mert egy napon, a folyton magával cipelt Ady-kötetből kitépett egy verset, és egy borítékban postára adta. András szégyellte volna megkérdezni, kinek. De ettől kezdve még jobban rajta tartotta a szemét.

Zöllei ritkán szólt, akkor is az öngyilkosságról mint az egyedül emberhez méltó cselekedetről, az ember szabadságának eme cáfolhatatlan bizonyítékáról tartott értekezést. A szeméből idegen fény sütött. A mozdulatai, gondolta András. A mozdulatai változtak meg a legjobban. Züllő mackós, talpas járásából valami suta, szögletes mozdulatsor lett. Esetlen, összetört és lemondó. András megpróbálta lányokkal összehozni, de Züllő közönye mind-egyiket menekvésre készítette.

Az „emléktúra” végén egy éjszaka alig akarták őket beengedni Züllő

lakásába. Egy hét alatt úgy elszaporodtak az ismerősök, haverok, ágyrajárók, mint a tetvek. Még a fürdőkádban, meg a beépített szekrényben is szeretkeztek.

... Kik vagytok? Miért nem hoztatok nőket?, kérdezte a sötétből egy zseb-lámpafény-éles hang.

András ekkor felgyújtotta az összes villanyt, és fél óra alatt kirámolta az ifjú párokat. Züllő mindezt közönyösen, már-már bambán szemlélte. Vagy ötvenedszer tekerte vissza a Byrds-együttes egyik számát. „To everyting — turn-turn-turn —, There is a season — turn-turn-turn...”

András nem volt biztos benne, hogy Züllő hallgatja is a számot. Már aludni készült, amikor látta, hogy barátja lomhán kioldalog a fürdőszobába. Felkelt, és utánament. A borotvát még sikerült kicsavarnia a kezéből.

Reggel felhívta Bóka (→ jog) bátyját, Sityut, aki történetesen Porlód legemberibb pszichiátere volt. Neki épp egy konferenciára kellett utaznia, de megadott egy számot a Pultz utcai idegklinikán, ahol a zártosztály is volt. Szegény Pultz tábornok: aligha gondolhatta, amikor utászaival az öreg Porlódot védte, hogy egykoron a bolondok házával jelent egyet a neve.)

Délután kettőre voltak berendelve. Már egy fél órája ültek a zöldeszürke folyosón, amikor kinyílt az ajtó, és egy orvosnő lépett ki rajta. Végigmérte Zölleiket és Andrást. Egy pillanatig habozni látszott. Az egyhetes ivászat és álmatlanság András arcán is megtették a magukét, de neki most ez eszébe sem jutott.

A ~-t kérem, hogy jöjjön be elsőnek, mondta diplomatikusan a nő, és nem lepődött volna meg, ha Zöllei áll fel.

Mindenféle személyes apróságról kérdezgette Andrást odabenn. A dolog legkellemetlenebb része azonban akkor következett be, amikor Zöllei versaire terelődött a szó.

És mondja, maga szerint tehetséges, vagy csak afféle reménytelen szerelem ez az irodalom iránt benne?; kérdezte kertelés nélkül a nő.

Jó kérdés, gondolta András. És a legjobb helyen esik. Egy pillanatig habozott, aztán kimondta: Azt hiszem van tehetsége a versíráshoz.

Rendben is volnánk, küldje be legyen szíves, mondta a nő.

András megkönnyebbülten ment Zölleieért.

Kész röhej! Egy tébolydában itélkezni barátunk felett, gondolta odakinn a padon. Egy tébolydában, ahol Juhász Gyula is lakott.

Zöllei betegsége nem egyszerű „exhaustio”, azaz kimerültség volt, mi-ként azt András is sejtette. „Fiatalkori tudathasadás”-sal benn fogták Züllőt egy időre. András szorgosan hordta neki a nyalánságot, élelmet, újságokat; megfélelkezve arról az egyszerű, ám cáfolhatatlan igazságról, hogy ha az ember megmenti a barátja életét, sok mindent, csak éppen szeretetet nem kaphat érte cserébe.

Gyanútlan volt még, és — helyzete ellenére — bizakodó (→ huszárgyere-
rek).

hullák

Ernő bácsi, Marietta nevelőapja, a társprofesszora Jaguárja mellé támasztja háború előtti férfigerékpárját. Biciklin jár a munkába, és még az előadásait is csak „özö” (→ özés) nyelvjárásban hajlandó tartani. (Állítólag

egyszer New Yorkban fültanúja volt, hogy egy ruhaüzlet kirakata előtt egy néger imígyen szól a társához: „Mögögyük, komám?”)

Ernő bácsi szelíd, mosolygós, alacsony ember, a humora mint a naspolya íze — vásárhelyi lévén, még a porlódiaknál is jobban „őzik”. András csak egyszer látta dühöngeni: egy kollégája telefonon protekciót merészelt kérni a fia számára a kórbonctanvizsga előtt. „Mé köllött főhívni rá a figyelmet, hogy hülye a gyerök! Most úgy mögforgatom, hogy mögemlögeti.”

Na mönj csak lé a boncterömbe, mondja hunyorogva Andrásnak. A Zsiga bácsi már tud rólad. Megigazítja vékony, fémkeretes szemüvegét, előre tessékeli Andrást.

A fiú már a kórbonctani intézet alagsorba vezető lépcsőin szeretne visszafordulni. Már a folyosón érezni azt az elmondhatatlanul édeskés szagot. Benyit, rögtön a boncmesterre esik a tekintete (nem, nem igaz: csak nem akar *mást* meglátni); az öreg az ablakpárkányon ül, és reggelizik. Szalonját kanyarít, s ugyanazzal a mozdulattal egy darabka kenyeret hozzá. Az erős paprikát harapja.

Jó napot, mondja András.

Adjon az Isten, mondja az öreg. Gyűjön bejebb.

Most már *körül kell nézni*. Az asztalokon körben ~, különböző korú meztelen emberek. Nézi az arcokat: semmilyen érzelmet nem lehet már leolvasni róluk. Se fájdalmat, se dühöt, se erőlködést, se borzalmat. Ezek már csak meztelen testek, nyugtatgatja magát András. Igyekszik a száján át venni a levegőt, de nem feltűnően. A buldózerrel eltakarított auschwitzzi hullahegyek filmje villan az eszébe. De ez itt nem film. Ez a szürkés színű, fonynyadt mellű öregasszony, ritkás szeméremszőrzetével, a hegyesen előreálló szeméremcsontjával, a vastag, sárgás körmökkel a lábujjain. A jobb keze mintha Andrásra mutatna. Vajon hány gyereket hozhatott a világra? Az asztal végéhez márványvájú illeszkedik, csappal. „~ vagyunk, némi nemzési haladékkal”, tolakodik András agyába Pessoa egy sora.

A frissebbek hátrább vannak, mondja Zsiga bá.

András lassan arra indul, a szeme mint egy kamera. Most nem érez semmit. Aztán meglátja a fiatal férfitestet. Ő már nem esetlegesen fekszik: a két karja hátra téve, mint a jó tanulóknak az iskolában. Jókora himvesszeje van; a testén semmi karcolás, csak az orrlyukai sötétlenek a vértől. A feje faékkal feltámasztva, és kopaszra borotválva. Zsigabá most odalép, és kezébe veszi a fűrész.

András már fut kifelé a levegőre.

Hunyadi János

A krónikások szerint csupán egyszer járt ~ Porlódon (→ *harang*). A krónikások — megfigyeltem már — krónikus tévedők.

Magam jól ismertem ~-t, és pontosan tudtam, mire készül. Hát nem a török ellen, az egyszerűen biztos. Hálátlan szerep, különben is bebizonyosodott. Az ember mindenféle tifusokat szed össze a katonai táborokban járkálván, és abba aránylag elég gyakran bele is lehet halni. Meg aztán nem kellett már megvédeni a töröktől a vitéz nyugat-európaikat: maguk hívogatták be az országaikba őket a hatvanas években, hogy elvégeztessék velük azokat a legpiszkosabb munkákat, melyekre a legcsóróbb nyugat-európai munkanélküli sem volt kapható.

A mi ~-nk a festészet meghódítására készült, ami nagyobb birodalom még Nyugat- meg Kelet-Európánál is. De talán azt se túlzás állítani, hogy az Észak-Amerikai Egyesült Államok meg Kína is elbújhat mellette. ~ ugyanis úgy akarta meghódítani a festészetet, mint Csontváry-Kosztka Mihály Tivadar (→ ha), aki, akár hiszitek, akár nem, végül tényleg nagyobb festő lett még Raffaellónál is. Vagyis újra fel akarta fedezni. Már mint a festészetet. Akár egy ősember.

Ezért csak meglehetősen ritkán látogatta a tanárképző főiskola rajz tan-székének óráit. Annál inkább forgolódott az emberek között, akik nehezen viselték szürkés, ám mégis mélyreható tekintetét. Művészke, mondták neki az újságcsomagokat kiadó lányok hajnalonta (mert ~ újságkihordással és egyéb alkalmi munkákkal kereste meg az albérleti lyukra, festékre, cigarettára, kenyérrre és sörre való), ne nézzen már így! De ha csak így tudok!, mondta szelíd értetlenséggel, muzsik szakállas, prolikék munkászubbonyt, nadrágot viselő Jánosnak, akinek bakancsainál csak a Van Goghé volt kopot-tabb.

Az újságkihordást is tulajdonképpen arra használta fel, hogy mind be-hatóbban megtudhassa, mi rejlik az emberek lelkében. Ezért aztán nem volt ám olyan egyszerű újsághoz jutni az ő körzetében, szaknyelven szólva „já-ratán”. A gyanútlan polgár azt hihette, elég, ha befizeti az előfizetési dí-jat, és már jön is a lap. Egy füttyögős fittyfenét, barátaim! Először jött a Hunyadi-féle hármás próba. Az első héten egész egyszerűen a kukába dobta az új előfizető lapját hadvezérünk. A második héten — ha az első hét után nem jelentette fel fel az illető a központban — már a földszinti leveles-ládába gyúrta. Ha ezt a hetet is szó nélkül kibírta a delikvens, akkor már felvitte az emeletre — szaknyelven „kilincsré” — a sajtóterméket, csak kicsit megtépte itt-ott. Ha ezt az utolsó heti próbát is kiállta a betűfaló, beléphe-tett a rendes előfizetők sorába. Azért ezek közé tartozni sem volt életbizto-sítás ~ járatán! Gyakran megesett, hogy sürgős festenivalója akadt. Ilyenkor csak beszaladt a kétemeletes bérház udvarának közepére és elrikkantotta magát:

Emberek, megjött az újság! Lehet lejönni!

És pontosan annyi újságot helyezett a poroló mellé, amennyi a háznak járt.

Talán ezeknek az akcióknak volt tulajdonítható, hogy vezérünk nem vert gyökeret a lapkihordói pályán. Bánta is ő! Annál több idő maradt a képekre. Egyszer jártam az albérletében: minden felület tele volt aggatva ké-pekkel. Nekem legjobban az önarckép tetszett: tűzpiros háttérből tűzpiros arc néz vissza, a szeme engesztelhetetlenül, már-már eszelősen fekete, mint maga az alak; a hatalmas kézfej ujjai sejtetni engedik az iszonyatos erőt, és szenvedélyt, amely minden hajaszálában ott lobogott ennek az embernek.

Csak az nem tetszett, hogy az egyedül üresen maradt helyekre a róla készült portréfotókat ragasztotta ~.

Úgyse néz rám senki, legalább én nézzem magamat, mondta, amikor a dolgot szóba hoztam.

Nem telt bele sok idő, bámulták elegen. Egyenest a polgármester lánya sze-relmesedett bele Jánosunkba, miként a mesékben. És ellentmondást nem tűrően ám, ahogy a királykisasszonyok már szokták. ~ csak kótyagos volt, ostoba nem, meg aztán szemrevaló is volt az a lány. Hát a kezét adta. Lett is egyszerre rajz-tanári állás, négyszobás lakás meg minden, ami csak van az üveghegyen innen

és túl. A porlói polgármesternek is tetszett a legény, aki a nemességgel fölerő állami gondozotti státusát vitte a házasságba, a tehetségén kívül. Nála százszázalékosabb proligyereket keresve se lehetett találni Porlódon.

Minden jó volt, csak szép nem. A képek valahogy nem akartak megteremtődni a négyszobás, vadonatúj lakásban. Három hónap múlva a legnagyobb csöndben elvált a polgármester lányától, és Pestre menekült ~, a VIII. kerületi dzsumbuj sűrűjébe, egy üzlethelyiségbe. Ezt hagyta rá az édesanyja, akiről egyetlen képet sem festett, de a legnagyobb bajban most mégis megsegítette halálával az ő konok, simogatásra éhes fiát. Azóta is ott fest, ha meg nem halt.

húsvét

Ugyan mit tudhattak András és cimborái az ötvenes évek végén, a hatvanasok elején arról, hogyan lett a tavaszi tisztálkodás pogány ünnepéből Krisztus (eme mennyei kommunista, mindenesetre a Szentháromság legbaloldalibb beállítottságú tagja) feltámadásának ünnepe? Hallottak is ők a jézuskeresésről, venyigeszentelésről, vagy akár a ~-i bárányról, aki nem volt más, mint az áldozat, Isten Báránya? Ugyan melyik férj vágta kétfelé a szentelt főtt tojást, s nyújtotta feleségének azzal a szándékkal, hogy ha eltévedne az élet sűrűjében, eszébe jusson, kivel is ette ő ama tojást, s visszataláljon társához? Magának a „~” szónak sem volt meg az eredeti „hús vétel” értelme, miként a „húshagyónak” sem; a fiatalabb porlóiak, talán a nagypéntek kivételével, azt sem tudták, mi a bőjt.

Egyedül a ~hétfői locsolkodást őrizték még lelkesen eme legénykéek; nem tartották még lenézendő, falusi szokásnak. Igaz, hogy a dolognak az asszonyi termékenységet szolgáló burkoltan erotikus jelentőségével nem voltak tisztában. Annál inkább azonban azzal, hogy ez számukra a pénzkereset napja.

Voltak olyan locsolkodók, akik elosztották egymás közt az utca két oldalát: itt is, ott is leesett ötven fillér, egy forint, két forint. András sose csinált ilyesmit, bár keresményével szeretett ő is eldicsekedni az idegen házak leányait is vadul megöntözőknek, akik éppen a kölnisüveg tartalmát pótolták a sarki kútnál. Neki határozott útvonala volt, amely a szomszédoktól, a rokonokon át a titkos szerelmekig vezetett. Így is megkeresett az ötvenes években akár harminc forintot is, ami hallatlan összegnek tűnt számára. És bizony szép summa is volt. Mindez persze eltörpült ama szerencse mellett, amely akkor érte, ha néhány percre egyedül maradhatott egy ismerős építőmester, vagy a nővére keresztapjának lányával, míg megjött a következő locsoló. Igaz, hogy egy szót se tudott kinyögni, de velük hallgatni is szép volt. Egész évben aztán arra várt, hogy mindez megismétlődjék, ezért aggodalmasan leste az eget minden ~ vasárnapján.

Kamaszodván aztán mindinkább az ivászat és a virtuskodás napja lett ez; cigarettára gyűjtött, szégyellte már elfogadni a pénzt, s ha jó idő volt, mezelenre vetköztek, és megfürödtek a többiekkel a Tiszában, amely — mondanom sem kell — kijózanítóan hideg volt. Így lett a ~ból újra pogány, tisztálkodási ünnep, míg aztán ez a szokás is lassan el nem enyészett.

huszárgyerekek

„~, ~

Szereti a táncot,

Azoldalán azoldalán

Csörgetia kardot!

Hacsörgeti haddcsörgesse

Pengjen sarkantyúja,

KossuthLajos verbunkja

A muzsikáltatója.”

Hogy mi volt az a „verbunk”, meg mi lehetett az a „muzsikáltató”, azt még egyáltalán nem tudtam, lévén még csak óvodás, öt éves ember. Mindenesetre ezzel kezdődött meg igazán szólóénekesi karrierem (→ *gitár*). Az anyai hiúság tette persze, hogy nemzetiszín szalagos, árvalányhajjas, legényesen félrekapott kalpagban, pitykés lajbiban, feszes, vitézkötéses nadrágban, csizmában, én énekeltem a szót a „Pockos mozi” színpadán, és nem anya valamelyik tanítványa. A táncot már nem tanították be: igencsak figyelni kellett, hogyan szedik a lábukat a többiek az ének követő körtáncban. Az én ~-em nem nagyon „szerette a táncot”. Szerencsére kardcsörtetni se kellett.

Zölleivel (→ *hozzátartozó*) is itt találkoztam először. Egymondatos szerepe volt egy jelenetben. „Táncoljon hát az udvari bolond!” Máig emlékszem, ez volt a szövege. Ahogy kitolták a színpadra, csak ámult a reflektor fényében, és a félelemtől egy szót sem tudott kinyögni. Kínos szünet támadt, amit a mind erősebbé váló *kakaszag* tett igazán kellemetlenné. Végül Zölleit az egyik rendező lerángatta a színpadról. Ma se felejttem azt a meglepett, kifosztott gyerekarcot.

Értettem őt: hiszen nekem is reszketett a lábam a félelemtől, odafönn, a nem kért fényben.

húzódózik

Senki se tudta előre, hogy a büszke porlói népi milyen mértékben veszi majd igénybe az állami kölcsönöket. Márpedig kevés olyan polgár akadt, aki saját pénzből újjá tudta volna építeni a házat. Ha sémink sincs, kúdosok azé nem vagyunk! Ez volt a porlói álláspont.

Ráadásul „újjáépítésről” szó sem lehetett. Lechner Lajos (→ *hid*), ez az ártatlannak látszó, kék szemű, pápaszemes mérnök keresztül tudta verekedni, hogy például az első kerületben, vagyis a Kiskörúton belül, csakis kőből legyen szabad építkezni. A második, harmadik kerületben is legalább a Tisza szintje fölött nyolc méterig kőből kellett, hogy álljanak a házak. A szegényebbeknek húszféle tőpustervet is kínált Lechner.

Ő győzött, pedig olyan emberek is beleszóltak a város újjáépítésébe, mint Kossuth Lajos, aki torinói száműzetésében egy angolos-franciás, villasoros kertvárosnak képzelte el Porlódot, Bakay Nándorhoz, a kötélgyároshoz és országgyűlési képviselőhöz írott levelében (→ *kötél*).

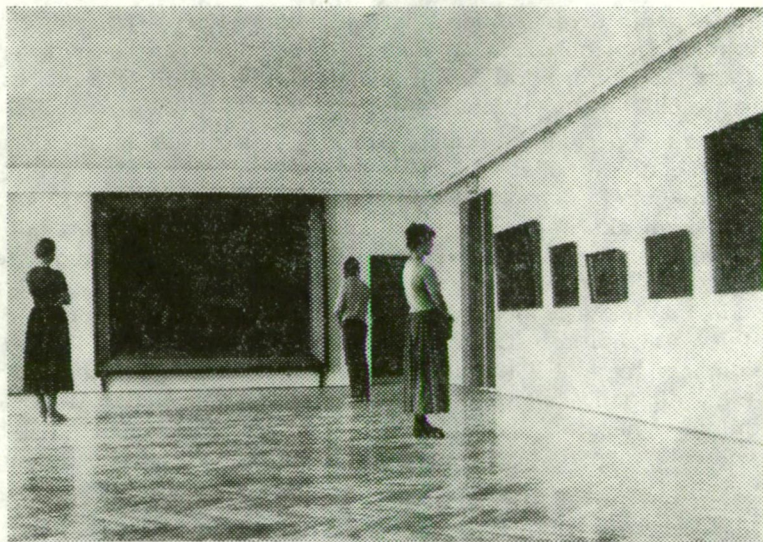
Hiába ~-tak; a porlóiaknak nem volt más választásuk, mint az eladósodás. Máskülönbén becitálták őket a királyi biztosságra, és megfenyegették, hogy elveszik a házhelyüket, ha azonnal nem kezdik meg az építkezést, s azoknak adják, akik építkezni akarnak. Pedig igen kemény feltételek mellett adta csak a pénzt az állam, a téglát se ingyen: 26 forintért 1000 darabot, s mindössze tizenöt év adómentességet ígért. Nem véletlen, hogy rövidesen a házat eladásra kínáló „Köcsönös Rókus” lett a legnépszerűbb figurája a porlói vicclapnak. Sokan be se tudták fejezni az építkezést, a vakolatlan házak messzire kiáltották a nyomorúságot. Volt, aki ingyen is kínálta a házat, csak az államkölcsön törlesztését vegye át tőle valaki. De olyan bolond Porlódon kevés akadt. Akinek sikerült megszabadulnia a házától, kivirult, mint aki nagy betegségből gyógyult meg. Olyan is volt, aki megszökött. Most már nem a vízben, az adósságban úsztak nyakig, de szinte mindannyian.

Kevés embernek táncolt az eszébe olyasmi, hogy kétszintes házat építsen — jórészt hitelbe —, mint Stolz Mihály mészárosnak (→ 1873) és Kispéter Veronika vendéglősnek. (Nagyobbat különben Lechner — igen helyesen — nem en-

gedélyezett.) Kispéter Veronika (→ *nagynéni*) már két férjet elszagatván, úgy döntött, ez a legalkalmasabb idő arra, hogy tisztos csöndességben ehhez a „gyütmönthöz” kösse az életét, aki melleleg szintén eltemetett már egy aszszonyt. Érdekházasság volt ez a javából: Kispéter Veronika a férjeitől megörökölt vagyont, a vendéglős őseitől örökölt tudományt, Stolz Mihály a mészáros-mesterséget, meg az erejét, a szorgalmát vitte a házasságba. Vendéglős — mészáros: illettek is egymáshoz szépen. A millenniumra már a Kiskörút és Budapesti (volt Budai) út sarkán levő, természetesen „Kossuth Lajoshoz” címzett vendégfogadó jövedelméből az utolsó krajcárig törlesztették a kölcsönt, amelylyel a legtöbb parlódit vagy harminc évre megnyomorított az állam. Nem hiába ásta hát el Kispéter Veronika a radnai búcsúból (→ *csoda*) való faszilánkot a küszöb alá.

Ha ilyen keserves áron is, de kőváros lett addigra a vályogból vert helyén. Természetes hát, hogy az egykori ellenzéki újságíróból a kormánypárti, koszorús íróvá vált Mikszáth Kálmán (→ *garantálni*) így írt a megújult Parlódról, midőn régi híveihez a fővárosból lelátogatott.

„Keresem a várost, de az nincsen, ezeken az utcákon én sose jártam.”

AZ ALFÖLDI GALÉRIA EGYIK TERME